

บรรณานุกรม

ภาษาไทยหนังสือ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. "คนตรีไทยย่าเท่าหรือดอยหลัง." ใน การประกวดคนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน. ชลบุรี: มปป., 2525.

ปัญญา นิตยสุวรรณ. "มนตรี ตราโมท." ใน โสมส่องแสง. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, 2527.

พูนพิศ อมาตยกุล. คนตรีวิจัย : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคนตรีไทยเพื่อความชื่นชม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสยามสมัยจำกัด, 2529.

มนตรี ตราโมท. "การบรรเลงตามกาลเทศะ." บันทึกคำบรรยายดุริยางคศาสตร์ ภาควิชาการ. ม.ป.ป.

_____. "ความเป็นมาของคนตรีไทย." ในสารัตถคนตรีไทย. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528.

_____. "คนตรีและนาฏศิลป์ไทย." ในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางสาวประยงค์ รักติประกร. นครหลวง: โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย, 2515.

_____. "คนตรีสมัยอยุธยา." โสมส่องแสง. กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2527.

_____. "นึกถึงโชติ." ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายโชติ คุริยประณีต 6 มีนาคม 2517. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2517.

มนตรี คราโมท. "บทร้องเรื่องขุนช้างขุนแผน." ประวัติวัดเขาบางทรายและ
บทร้องเพลงไทยบางบท. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ,
2514.

_____. "เพลงดนตรีไทย." ในงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 19.
กรุงเทพฯ: แอสเสทการพิมพ์, 2530.

_____. "เพลงชั้นชุมนุมกลุ่มดนตรี." ในที่ระลึกดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 17.
เชียงใหม่: โรงพิมพ์ช่างเย็บ, 2529.

_____. "วงดนตรีไทยและการบรรเลงดนตรีไทย." ในงานดนตรีไทยอุดมศึกษา
ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ: แอสเสทการพิมพ์, 2530.

_____. "วงปี่พาทย์วัดใหม่." มหรรรณศิลป์สุพรรณบุรี ครั้งที่ 1. สุพรรณบุรี
: มิตรเจริญการพิมพ์, 2520.

_____. ศัพท์สังคีต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2524.

_____. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
คุรุสภา, 2530.

_____. "สิ่งที่ควรสงวน." ในดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 11. กรุงเทพ
มหานคร: โรงพิมพ์เวียนแก้วการพิมพ์, 2521.

_____. หน้าที่ของเครื่องดนตรีไทย. วิชาเขตพานิชยการพระนคร, 2523.

_____. "อธิบายเพลงเขมรป่าทอเถา." คำอธิบายและโน้ตเพลงไทย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป..

_____. "อธิบายเพลงเขมรป่าแก้ว 3 ชั้น." คำอธิบายและโน้ตเพลงไทย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป..

_____. "อธิบายเพลงแขกสายเถา." คำอธิบายและโน้ตเพลงไทย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป..

_____. "อธิบายเพลงขอมทรงเครื่องเถา." คำอธิบายและโน้ตเพลงไทย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป..

มนตรี ตราโมท. "อธิบายเพลงเทพบรรทม 3 ชั้น." คำอธิบายและโน้ตเพลงไทย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป..

_____ . "ดนตรีไทย." งานนิทรรศการดนตรีไทย. วิทยาเขต
พัฒนการพระนคร, 2523.

ศิลปสุพรรณบุรี, ชมรม. มหกรรมศิลปสุพรรณบุรี ครั้งที่ 1. สุพรรณบุรี: มิตรเจริญ
การพิมพ์, 2520.

ศิลปากร, กรม. ชีวิตและผลงานของศิลปินแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สหประชา
พิมพ์, 2530.

อัจฉรพรรณ, นามแฝง. "นักร้องเก๋." หลายรส รวบรวมประพันธ์ของมนตรี ตราโมท.
นครหลวงกรุงเทพมหานคร: ไทยเซซม, 2515.

สัมภาษณ์

จิรัส อัจฉรงค์. ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย. สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2534.

แจ่ง คล้ายสีทอง. ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย. สัมภาษณ์, 15 เมษายน 2534.

มนตรี ตราโมท. ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย. สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2531

ศิลป์ ตราโมท. หัวหน้างานดุริยางค์ไทย กองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์,
1 เมษายน 2534.

สมาน กาญจณดิน. ศิลปินแห่งชาติสาขาลงไทยสากล. สัมภาษณ์, 25 มีนาคม
2534.

สุนน ชำลิวี. ผู้อำนวยการกองการสังคีต กรมศิลปากร. สัมภาษณ์, 12 มีนาคม
2534.

ભારતચત્ર

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตราโมท

ภาควิชาสารคดีศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่อง ขอความร่วมมือในการวิจัย

เรียน ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้าพเจ้านายสงขลิก ธรรมวิหาร นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสารคดีศึกษา สาขาพื้นฐานการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "แนวคิดและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย" ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้สร้างแบบสอบถามขึ้นตามที่ได้แนบมากับหนังสือนี้ เพื่อขอความกรุณาจากท่านได้พิจารณาตรวจสอบ แก้ไข เสนอแนะให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่ง

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(นายสงขลิก ธรรมวิหาร)

แบบสัมภาษณ์
อาจารย์มนตรี ตราโมท

เรื่อง แนวคิดและวิธีการของ มนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทย และเพลงไทย

ท่านอาจารย์ที่เคารพ

ผมนายสงบศึก ชรรณวิหาร กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาบัณฑิต ที่ภาควิชา สारตศึกษา สาขาพื้นฐานการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผม ได้เสนอโครงการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวคิดและวิธีการของ มนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

ด้วยเหตุว่าสภาพดนตรีไทยและเพลงไทยในปัจจุบัน ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีลักษณะเสื่อมลง ไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายเหมือนเก่าก่อน เพราะอิทธิพล ของตะวันตกได้แผ่ขยายครอบคลุม ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปนิยมชมชอบ ดั้งนั้นดนตรี ไทยและเพลงไทยอันเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่มีคุณค่ายิ่ง จึงจำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้คนไทยได้รู้ได้ชื่นชมและหันมานิยมกันอย่างแพร่หลายดังเดิม

ท่านอาจารย์เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและได้รับเกียรติยกย่องถึงความ เป็นเลิศทางด้านดนตรีไทยและเพลงไทย ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ทั่วไปใน วงการดนตรีไทย จนได้รับการยอมรับและเชิดชูตลอดจนให้ความเคารพเป็นบรมครู

ผมในฐานะที่เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ และได้รับราชการปฏิบัติหน้าที่การสอน เกี่ยวกับดนตรีไทยและเพลงไทยด้วย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาชีวประวัติและผลงาน ของท่านอาจารย์ อีกทั้งแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและ เพลงไทย เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทย สังคมไทยและยังเป็นการ เผยแพร่เกียรติคุณของท่านอาจารย์ให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางออกไปอีกด้วย

ดังนั้น ผมจึงขอเรียนสัมภาษณ์ท่านอาจารย์เกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการของ ท่านอาจารย์ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย ดังต่อไปนี้

ภาคผนวก ข.

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ตราโมท
เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2531

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ทรายโมท

- 1) ถาม : แนวทางที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ให้กว้างในหมู่เยาวชน มีวิธีที่จะถ่ายทอดออกสู่เยาวชนอย่างไร
- ตอบ : ขอให้ถามเป็นข้อ ๆ ไป
- 2) ถาม : อาจารย์สามารถเล่นเครื่องดนตรีประเภทไหนได้บ้าง
- ตอบ : เล่นได้เกือบทุกชนิด เพราะการเป็นนักดนตรีหรือศิลปินต้องชน คือเราศึกษาคีระนาบได้แล้วก็ต้องเล่นเครื่องโน้ต เครื่องนี้ต่อไป ถ้าเล่นอยู่อย่างเดียวกันไม่กว้างขวาง เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่ออกไป ต้องเป็นเด็กชนบท
- 3) ถาม : สรุปว่าอาจารย์เล่นเครื่องดนตรีได้เกือบทุกประเภทใช่ไหมครับ
- ตอบ : ใช่ สมมติว่าเครื่องดนตรีที่เราไม่ถนัด เราต้องพยายามศึกษาเช่น จะเข้ เราต้องดูเขาใช้น้ำอย่างไร วิธีคิด การศึกษาต้องใช้การสังเกต ศึกษาด้วยตัวเอง ไม่ต้องไปตามเขาตรง ๆ เช่น จะเข้ผมก็คิดไม่ได้ แต่บอกเพลงต่อเคียวให้เขาได้ ระหว่างที่ต่อเคียวให้เขาก็สังเกตว่าเขาใช้น้ำอย่างไร เขาคิดอย่างไร ถ้าจะให้ดีก็พอได้แต่เสียงไฟเราะ แต่เราก็สามารถบอกเพลงให้มีความสามารถที่จะเข้ได้
- 4) ถาม : ท่านคิดว่าเครื่องดนตรีประเภทไหน เครื่องคิด เครื่องตี เครื่องเป่า อย่งไหนเล่นยากที่สุด
- ตอบ : มันเป็นคนละบุคคล อยู่ที่ธรรมชาติของแต่ละบุคคล บุคลิกของแต่ละบุคคล บางคนชอบเครื่องเป่า แต่ผมนี้เครื่องเป่ามันก็ไม่ไหว เครื่องเป่าที่เคยหัดอยู่คือแตร เป่าคาริแนตมันก็เป่าได้ แต่กำลังเราน้อย สู้คนที่เขามีกำลังไม่ได้
- 5) ถาม : การอนุรักษ์ของครูของท่าน มีการถ่ายทอดให้ท่านอย่างไร
- ตอบ : ท่านถ่ายทอดแบบโบราณ คือเพลงแบบตัวต่อตัว เวลาครูบอกต่อเพลง บางทีก็บอกทั้งวง บางทีก็บอกด้วยปากเปล่า บางทีก็บอกโดยการศึกษาคีระนาบประกอบ

- 6) ถาม : มาในสมัยที่เราควรจะเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนหรือไม่
 ตอบ : สมัยนี้มีการสอนโดยใช้หลายวิธี เช่น วิธีในโน้ตทำให้ง่ายเข้า แต่จะใช้โน้ตอย่างเดียวยังไม่ได้ ต้องอาศัยครูสอนด้วย มิฉะนั้นจะใช้เทคนิคทางเครื่องดนตรีนั้น ๆ ไม่ได้
- สมมติเราทำโน้ตของอย่างละเอียดแล้วใส่เครื่องหมายที่คีย์มือซ้าย หรือคีย์มือขวาไว้เสร็จแล้ว จริงอยู่มันก็ถูกต้อง แต่ว่าจะทำให้เสียงชัดเจนนี่จริง แต่เทคนิคบางอย่างเช่น เสียง หนอด เสียง โหน่ง เสียง ปริบ ต้องให้มีครูแนะนำให้ การเรียนด้วยโน้ตเป็นการเรียนลัดได้ แต่ต้องอาศัยครูสอนประกอบด้วยทั้งนั้น จึงจะทำให้การเรียนได้ผลสมบูรณ์
- 7) ถาม : การอนุรักษ์ ส่งเสริม ถ่ายทอด อาจารย์มีวิธีแตกต่างจากครูที่เคยสอนท่านมาแต่เดิมหรือเปล่า
 ตอบ : ที่จริง มันแบบ ๆ เดิมนั้นแหละ แต่ว่ามีวิธีแตกต่างออกไป ก็เพราะว่าเรามีวิธีสมัยใหม่ขึ้นมา เช่นการใช้โน้ตเป็นต้น อย่างนี้เราก็นำมาช่วยได้ทำให้การสอนง่ายขึ้น
- 8) ถาม : หมายความว่าเราจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วย เช่น ใช้แท็บเล็ต ทีวี ไซ้ใหม่ครับ
 ตอบ : ใช่ อย่างสมัยนี้มีอุปกรณ์ช่วยมาก ทำให้สะดวกขึ้น แต่ว่าถ้าจะให้ดีต้องมีครูช่วยแนะนำอีกทีหนึ่ง
- 9) ถาม : ถ้าเราจะใช้คอมพิวเตอร์มาใช้บ้างได้ไหมครับ
 ตอบ : อ้อ คอมพิวเตอร์ก็พอได้ เช่นการคีย์มือซ้าย มือขวา ก็ใส่ข้อมูลลงไปเครื่องได้ คนที่คีย์เป็นแล้วพอเห็นโน้ตก็รู้ว่าจะใช้มือไหนดี
- 10) ถาม : ในขณะที่อาจารย์เคยแต่งเพลงไว้มากมาย อยากทราบว่าท่านได้แต่งเพลงประเภทไหนบ้าง และมีความยากง่ายอย่างไร ได้แรงคลาจากไหน และมีวิธีอนุรักษ์ส่งเสริม และถ่ายทอดอย่างไร
 ตอบ : แต่งเพลงทุกประเภท

- 11) ถาม : เพลงประเภทไหนที่ชอบมากที่สุด
 ตอบ : มันก็เท่า ๆ กัน
- 12) ถาม : เช่นเพลงประเภทรัก เศร้า ทางจินตนาการ หลาย ๆ แนว เพลง
 ในทางหวาน เช่น เพลงโสมส่องแสง ที่เป็นที่รู้จักกันทั่ว ๆ ไป
 อาจารย์มีวิธีแต่งอย่างไร
 ตอบ : ออ เพลงนั้นแต่งไม่ยากเลย การแต่งเพลงจะว่ายากก็ว่าง่าย
 มันไม่แน่หรอก ถ้าสมองและความคิดในเวลานั้นมันพุ่งออกมาเองนะ
 ที่จริงการแต่งเพลงนี้มันไม่กินเวลานานหรอก การสร้างโครงของ
 เพลงกินเวลานานหน่อย บางเพลงเรานึกไม่ออกว่า จะสร้างโครง
 อย่างไรดี รูปของเพลงเราจะวางอย่างไร มันต้องทำไว้ก่อน แต่
 ถ้าสมองดี ก็ใช้เวลาไม่มาก ใช้เวลาประเดี๋ยวเดียว เวลาที่สมอง
 จะเกิดขึ้นมานั้นมันก็เกิดมาเอง พลุบพลับขึ้นมามันก็ได้ทันที ไม่ต้อง
 อะไร อย่างเช่นระบำกยุง มยุราภิรมย์นี้ คิดเท่าไรก็คิดไม่ออก
 แล้วระหว่างที่ดูเขาเล่นไฟ แต่ผมไม่ได้นะ นั่งดูเขาเล่นไฟนั่น แต่
 จิตสำนึกก็เป็นทางการแต่งเพลงอยู่เหมือนกัน มันเกิดได้ขึ้นมาก็รีบ
 กลับไปเขียนเพลงทันที
- 13) ถาม : การแต่งเพลงต้องใช้อารมณ์ด้วยหรือไม่
 ตอบ : ก็ใช่ มันก็มีส่วน แต่ว่าความคิดที่มันจะมาทำนองที่จะเกิดขึ้นในหัว
 เรานี้ มันเกิดขึ้นมาเองอย่างที่เคยบอก
- 14) ถาม : ตามที่ทราบ เขาว่าการแต่งเพลงต้องมีสิ่งที่กระตุ้น มาเร้าอารมณ์
 มีส่วนไหมครับ เช่น อารมณ์ดีใจ เสียใจบางอย่าง
 ตอบ : แต่ผมไม่ค่อยมี นอกจากตั้งใจแต่ง ไม่ใช่เกิดด้วยอารมณ์
- 15) ถาม : ตามที่อ่านจากบทความ ทราบว่าบางครั้งหัวหน้าในหน่วยสั่งแต่ง
 อย่างเพลงที่หัวหน้าสั่งให้แต่งก็มีอยู่เพลงหนึ่ง คือ ระบำกเขา
 มะราปี โอนี่ อธิบตีเขาสั่งตัดเงินเดือนด้วยซ้ำ เพราะเขากำหนด
 ให้แต่งเสร็จภายในวันนั้น วันนั้น ก็มันแต่งไม่ได้ มันนึกไม่ออก ทำ
 อย่างไรละ ผมกับอาจารย์ชุมศิริ สิทธิพงศ์ ก็โดนตัดเงินเดือนด้วย

แต่อาจารย์ชุม ไม่รู้โดนตัดเรื่องอะไร จำได้ว่าในบันทึกฉบับนั้น
สั่งตัดเงินเดือนสองคน หลวงรณสิทธิพิชัย เป็นอธิบดี (ผู้ตอบก็

หัวเราะขบขัน) คุณนิค อยู่เป็นหัวหน้ากอง อาจารย์ชุมยังเป็นหัวหน้า
แผนกนาฏศิลป์ โรงเรียนยังขึ้นกับแผนกนาฏศิลป์ ผมก็บอกอธิบดีว่า
จะแต่งให้ทันเวลาแสดง

16) ถาม : อาจารย์ได้เคยไปเผยแพร่วัฒนธรรม เจริญสัมพันธ์ไมตรี เช่น
ประเทศพม่า ลาว จำเป็นต้องแต่งเพลงไปด้วย ถ้าถูกสั่งมาอย่าง
กระชั้นชิด บางครั้งอาจารย์ก็คิดไม่ทันใจใหม่

ตอบ : ใช่ แต่บางทีก็พูดออกมาได้เลย บางทีก็ไม่ได้ ในการแต่งเพลง
สัมพันธ์ไมตรีไทยลาว ปิณยานต์ผมชอบเพลงพม่าไทยอิหร่าน มันรู้สึก
ว่าเกิดด้วยอารมณ์จริงไม่มีใครบังคับ อย่างเพลงไทยลาวรู้สึก
ต้องทำให้ทันให้ได้ ถ้ามีการบังคับจะคิดไม่ค่อยออก

17) ถาม : การแต่งเพลงอาจารย์มีจุดมุ่งหมายอย่างไร จะถ่ายทอดค่านิยม
หรือมุ่งจะใช้สอนคน

ตอบ : เวลาที่แต่งเพลงไม่ได้คิดอะไรเลย คิดแต่งเพียงว่าจะใช้อะไร
มุ่งแต่เฉพาะกิจเท่านั้น จะใช้ประโยชน์ในขณะนั้น

18) ถาม : จุดมุ่งหมายของเพลงที่จะใช้แต่งสอนเยาวชนนั้น เช่น การแต่งเพลง
เพื่อสอนนักเรียน

ตอบ : บทร้องเคยเขียนไว้ให้ทางกระทรวงมากในสมัยคุณถนอม นาควัชระ
พ่อของอาจารย์จินตนา เป็นหัวหน้ากองสอบไล่กระทรวงศึกษา ผมก็
เป็นกรรมการอยู่ด้วย คุณถนอมก็บอกว่า ขอให้คณะกรรมการทำเพลง
ในหลักสูตรชั้นใหม่เพื่อใช้ในการสอน เช่น เพลงสุภาวศิก้าสอน
นักเรียนไปด้วยในตัว มีผม นายยงค์ อิงคเวศ แต่งโดยเจตนา ที่จะ
ใช้สั่งสอน

- 19) ถาม : การแต่งเนื้อร้อง และทำนองอาจารย์มีวิธีการแต่ง เนื้อร้องให้เข้ากับทำนองอย่างไร
- ตอบ : บทร้องเพลงไทยในหลักสูตรประถมนี่ เขากำหนดอยู่แล้วว่าเพลงนั้น เพลงนี้ เราเพียงแค่นำเนื้อร้องเข้าไปเท่านั้นเอง
- 20) ถาม : ระดับมัธยม และอุดมศึกษา อาจารย์มีวิธีแต่งอย่างไร ระดับอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่อาจารย์เคยไปสอน
- ตอบ : ระดับมัธยม หรืออุดมศึกษา ผมสอนแต่ทฤษฎีเท่านั้น
- 21) ถาม : การสอนอาจารย์มีหลักอย่างไร เช่น การแนะนำเพลงไทยให้เยาวชนของชาติ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในเพลงไทย
- ตอบ : การสอน จะสอนตามหลักสูตรกำหนดให้ แต่เราจะสอดเทคนิคต่าง ๆ ในการสอนลงไป คือหาเทคนิคที่ง่าย ๆ ที่พบกับตัวเอง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตัวเอง จะนำสอดแทรกเข้าไป
- 22) ถาม : อาจารย์คิดว่าการเรียน การสอนดนตรีไทย ในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา จะมีความแตกต่างกันอย่างไร
- ตอบ : มีความแตกต่างกัน เช่น ระดับประถม ควรจะเน้นให้มีเพียงความจำเท่านั้นมากกว่าอย่างอื่น พยายามทำให้ง่าย ถ้ายากเกินไปเด็กจะไม่รับ ถ้าระดับมัธยมผู้สอนควรคำนึงถึง การใส่ลักษณะของเพลง และค่านิยมของดนตรีว่าเป็นอย่างไร ระดับอุดมก็ลึกซึ้งขึ้นไป
- 23) ถาม : แต่ในต่างประเทศ เขาคิดว่าควรปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเด็ก ๆ
- ตอบ : ถูกฉะนั้นเด็กจึงต้องใช้ความจำเพื่อเป็นฐานให้เด็กเกิดความกระตือรือร้น เช่น ใช้เพลงบทละครง่าย ๆ ทำให้เด็กสามารถเล่นได้ เด็กจะเกิดความประทับใจ ให้เด็กเกิดความสำเร็วจะได้มีความรักที่จะเรียนต่อไป เพราะได้เกิดความสำเร็วจนขั้นต้น ถ้าใส่เพลงยาก เช่น เพลงสารการ เด็กเล่นไม่จบ เด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากเรียน และทอดয়ได้

- 24) ถาม : ในปัจจุบัน เราจะเห็นเพลงไทยค่อนข้างจะเสื่อมลงไป เนื่อง
วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามา อาจจะเป็นเนื่องจากที่ครูถ่ายทอดไม่ตรง
หรือครูไม่มีประสบการณ์ในการถ่ายทอดแล้ว
- ตอบ : นั่นสิ จำเป็นอย่างยิ่งที่ขั้นแรก จะค้นหาเพลงง่าย ๆ เนื้อเพลงสั้น
จบง่าย จะได้เกิดกำลังใจขึ้น แต่อย่าไปทิ้งเพลงหลัก ให้เอาของ
ง่ายล่อเขาไว่ก่อน
- 25) ถาม : ครูที่ยังไม่เข้าใจการสอน และยังไม่เข้าใจเพลง ครูควรจะมีวิธี
การอย่างไร
- ตอบ : ต้องหางบประมาณที่จะบรรจุครู เพราะบางที่ไปดึงเอาใครมาสอน
ก็ได้ คนที่ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องเพลงดี บางครั้ง กระทรวงศึกษา
มีงบประมาณซื้อเครื่องดนตรี แต่ไม่มีงบประมาณจ้างครูมาสอน
โดยบรรจุครูไม่ตรงตามตำแหน่งที่สอน บางที่บรรจุครูสอนดนตรี
ต้องไปบรรจุในตำแหน่งภารโรง เป็นต้น เราได้ครูที่ไม่ค่อยมี
ความสามารถในทางดนตรีพอ
- 26) ถาม : เครื่องดนตรีหาซื้อได้ยาก ราคาค่อนข้างแพงมาก ถ้าเทียบกับเครื่อง
ดนตรีสากล และรูปร่างเครื่องดนตรีไทยก็ใหญ่ เก็บรักษายากไม่
สะดวก อาจารย์เห็นว่อย่างไร
- ตอบ : เครื่องดนตรีสำหรับเด็กจะย่อลงก็ได้ แต่ถ้ระดับมาตรฐานเขาใช้
ใหญ่ ของจริงไม่ควรย่อ
- 27) ถาม : การบรรเลงดนตรี ถ้าจะคิดแปลงมานั่งเก้าอี้ ให้เหมาะกับสมัยจะได้
หรือไม่ครับ
- ตอบ : การบรรเลงแบบนั่งเก้าอี้เขามีมาแต่สมัยรัชกาลที่ 6 แล้ว สมัยนั้น
มีการแสดงละครหน้าเวที เวทีแสดงจะยกสูงให้ดูชมเห็นได้ชัดแบบฝรั่ง
การแสดงละครบางเรื่องที่ใช้ดนตรีประกอบ พระองค์ท่านต้องการให้
วงดนตรีอยู่หน้าเวทีเสมอ เช่น โรงละครวิทยาลัย จึงต้องทำผู้เล่น
ตองนั่งเก้าอี้บรรเลง

- 28) ถาม : ผู้ดูการบรรเลงดนตรีไทย คนจะดูน้อยเพราะเหตุใด
 ตอบ : เพราะ เพลงตะวันตกเข้ามาแทรก ผู้ดูสนุกด้วยได้ เช่น กระทบเท้าตามไปได้ คนที่ไม่จริงจังก็คิดปะทะให้เขวเขวไปได้ ซึ่งการรับวัฒนธรรมในทางตะวันตก ไปรับแต่สิ่งที่กระพือเข้ามา เค้ก ๆ ที่ยังไม่ซาบซึ่งดนตรีไทยเท่าไรก็จะเขวไปได้ การฟังเพลงไทย เขาสนุกกระทบเท้าตามไม่ได้
- 29) ถาม : ถ้าดนตรีไทย จะทำอย่างสากลบ้างจะได้หรือไม่
 ตอบ : ก็จะทำให้เสียเอกลักษณ์เหมือนกัน
 วิธีแก้ โดยต้องพยายามอธิบายให้คนทั่ว ๆ ใดรู้จักเพลงไทยให้มาก ๆ ให้ทราบถึงการบรรเลง พยายามให้ความรู้แก่คนทั่วไป ให้เข้าใจให้มากขึ้น แต่ก็มีอุปสรรคอย่างหนึ่ง ก็คือว่าผู้อุปถัมภ์การบรรเลงหรือการแสดงดนตรีไทย เขามุ่งแต่หาเงิน เขาไม่เข้าใจในเรื่องดนตรีไทยดีพอ เมื่อเขาเห็นคนตรีสากลมีคนดูมาก มีการร้องกรี๊ดกันมาก ๆ เขาก็เข้าใจว่า คนดูชอบแบบสากล เขาให้ความอุปถัมภ์อย่างนั้น
- 30) ถาม : การดูดนตรีไทย ต้องนั่งพับเพียบดู ต้องเรียบร้อย สงบเสงี่ยม จึงทำให้คนไม่อยากจะดูจริงไหมครับ
 ตอบ : เด็กสมัยนี้มารยาท กิริยาต่าง ๆ เสียมาแล้ว เช่น กราบไหว้ ไม่เป็นแล้ว ผู้ใหญ่หนึ่ง จะก้มเวลาเดินผ่านก็ไม่มี คือเอกลักษณ์ของไทย หายไปหมด
 การฟังดนตรี เค้ก ๆ สนุกด้วยไม่ได้ ไม่ได้เจียวจาว จะมอบดอกไม้ให้ไม่ได้ เราปรับเอาของไม่คิฝรั่งมา ทำไมเพลงคลาสสิกไม่รับเขามาบ้าง เวลาที่ฟังเพลงคลาสสิกเขา จะพูด หรือทำเสียงดังนึกเดียว เขาก็หันมามองแล้ว สำหรับของไทยยังไม่เคร่งขนาดนั้น นี้เราไปยึดศิลป์และเพลงคลาสิกมาเก็บแต่ของก๊วย ๆ แล้วก็จำเขามา

- 31) ถาม : ทางด้านสังคมปัจจุบันเป็นอย่างไร จะทำให้การเล่นและการฟังดนตรีไทยเปลี่ยนไป อาจารย์คิดอย่างไร
- ตอบ : สังคมจะปรับตัวไปหาสิ่งแวคล้อมโดยธรรมชาติไม่เป็นไร แต่สังคมปัจจุบันไปเร็วเกินไป
- 32) ถาม : ด้านการเมือง การปกครอง รัฐมีส่วนสนับสนุนในด้านเพลงไทยอย่างไร
- ตอบ : รัฐบาลต้องมีส่วนที่ต้องสนับสนุนอย่างมาก เช่น ตำแหน่งครูสอนดนตรี ต้องมีงบประมาณในที่จะจ้างครูที่มีความรู้เรื่องคนมาสอนเด็ก
- 33) ถาม : การเรียนดนตรีไทย สามารถยึดเป็นอาชีพได้ในสมัยก่อน แต่ปัจจุบันสามารถยึดเป็นอาชีพได้หรือไม่
- ตอบ : ดนตรีไทย ยึดเป็นอาชีพไม่ได้ ไม่ไหว อดตาย เช่น คามบ้าน ถ้ามีการขึ้นบ้านใหม่ งานบวช งานศพ เกียวนี้ไม่ค่อยจ้างวงดนตรีไทยแล้ว เพราะเปลืองเศรษฐกิจ เขาใช้เทปดีกว่าฉะนั้นนักดนตรีไม่มีงานทำ เด็กที่จะเรียนดนตรีไทยในสมัยก่อน ต้องเรียนเพลง โหมโรง พระฉิ่ง เวียนเทียน เพราะทุกขานเขาต้องใช้เวลา พระฉิ่ง เวียนเทียนเวลาโกนจุก เป็นต้น แต่สมัยนี้เขาไม่จ้างวงดนตรีแล้ว ฉะนั้น เราต้องสอนให้เด็กรุ่นหลังต่อไป ให้เกิดความรัก ความซาบซึ้งในดนตรีไทย ให้เขาพยายามสืบทอดเอกลักษณ์ของไทยไว้ให้สืบทอด ๆ กันไป แต่รุ่นเรานั้นปล่อยมันไปแก้ไม่ได้แล้ว ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้มาก ๆ

ภาคผนวก ค.

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์มนตรี ทรายโหมท

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์สมาน กาญจนผลิน (ศิลปินแห่งชาติ)

เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2534

- 1) ถาม : อาจารย์เคยอยู่วิทยาลัยนาฏศิลป์ พบอาจารย์ พ.ศ.อะไร
 ตอบ : ประมาณ 2483 - 5 เล่นดนตรีอยู่กับครูท้อ ครูเต๋ ครูประสิทธิ์
- 2) ถาม : ได้รับเทคนิคการแต่งเพลงจากอาจารย์ไหมครับ
 ตอบ : ไม่เคย เป็นแค่พูดว่าใครเอาเพลงฉันไปทำอะไรบ้าง แต่สมานเอาไปทำได้ อนุญาต เคยถามแต่ความเป็นมาของเพลงต่าง ๆ ใครแต่งจากเพลงนี้ควรออกเพลงอะไรต่อไป แต่เคยท้อเพลงกับครูท้อ เคยอยู่บ้านคูริยประณีตที่บางลำภู ระหว่างอยู่เคยออกมาหาลำโพงวิทยุตลาดทุเรียน ี่ระนาด ซอง แข่งกับบุญยงค์ บุญยัง (หมายถึงอาจารย์บุญยงค์ อาจารย์บุญยัง เกตุคง สองคนพี่น้อง)
- 3) ถาม : อาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นคนลักษณะใด มีแนวความคิดอย่างไร
 ตอบ : เป็นคนไม่โอ้อวด ความรู้ ความจำดี เช่นถามเพลงสีนวล ตัวสะกดอย่างไร ท่านก็ตอบว่าสีนวลเป็นชื่อของผู้หญิง ไม่ใช่ชื่อของชนิดต่างที่ออกเป็นสีนวล ๆ เพลงคนवरเชษฐไม่ใช่ ความจริงเพลงคนवरเทศ และเพลงवरเชษฐ์ ทั้งสองเพลงมีท่านองแตกต่างกัน และคนไม่รู้เอาสองเพลงมารวมกันเรียกคนवरเชษฐ์ (ฮัมท่านองให้ฟังทั้ง 2 เพลง)
- 4) ถาม : ทราบว่าอาจารย์มนตรี เคยเรียนกับพระเจณา แล้วเอาความรู้มาสอนอ่าวบ้างหรือเปล่า
 ตอบ : เคยแนะนำบ้าง ท่านนำเอาความรู้เรื่องโน้ตมาแต่งเพลงอัสวีลีลา ใช้จังหวะ $\frac{6}{8}$ ผมก็เคยเรียนกับพระเจณา พระเจณา ไม่ชอบแจ๊ส แต่ผมจำเป็นต้องเล่นเพราะต้องหากิน ถูกตำหนิจากพระเจณาบ่อย ๆ
- 5) ถาม : เคยเห็นอาจารย์มนตรีไปคลุกคลีอยู่กับหลวงประดิษฐไพเราะไหมครับ
 ตอบ : ไม่เคยเห็น หรืออาจเพราะผมไม่ได้สนิทกับท่านมากนักก็ได้ เคยไม่ค่อยทราบ

- 6) ถาม : อาจารย์มนตรี ได้วิธีแต่งเพลงมาจากหลวงประดิษฐไพเราะบ้างไหมครับ
 ตอบ : นึกไม่ออก
- 7) ถาม : อ้าวสมานมีความเห็นเกี่ยวกับอาจารย์มนตรีอย่างไร
 ตอบ : ท่านทำเพลงแบบตามยุคสมัย เช่น เพลงทวาราวดี (สำเนียงมอญ) ศรีวิชัย (สำเนียงชวา) ลพบุรี (สำเนียงไทย ขอม) เชียงแสน (สำเนียงเหนือ) สุโขทัย (สำเนียงไทย) โหมโรงรัตนโกสินทร์ เพลงประวัติศาสตร์เยอะ เช่นสิบสองจุไท (ฮัมท่านอง) เอาเพลงนี้ไปใส่เนื้อให้ชนินทร์ นันทนาคร ร้อง มีเนื้อร้องว่า "โอ้เจ้าคนงามทราชมสงวน พี่หลงครวญ พี่หลงป่วนอุรา....." ท่านแต่งเพลงโหมโรงมหाराช เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้ข่าวว่าแต่งถวายพระเทพา
- 8) ถาม : นอกจากเพลงที่อาจารย์มนตรีแต่งมา ยังมีเพลงเก่า ๆ เช่นแขกลพบุรี แขกโอด เข็จจัน อ้าวคิดว่าอาจารย์มนตรี มีแนวคิดอนุรักษ์และถ่ายทอดเพลงเก่า ๆ เหล่านี้อย่างไร
 ตอบ : อาจารย์มนตรีรู้ว่าเพลงนี้เป็นยุคไหน สมัยไหน ท่านจึงแต่งได้ ท่านมักนำเอาเพลงเก่า ๆ มาดัดแปลงใส่เนื้อร้องลงไป

บันทึกคำสัมภาษณ์ คุณสุมน ชำสิริ ผู้อำนวยการกองการสังคีต

กรมศิลปากร

เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2534

1) ถาม : พี่สุมนครับ แนวคิดและวิธีการของอาจารย์มนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย

ตอบ : พี่เรียนกับท่านมาในวิทยาลัยอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือเรียนในชีวิตจริง ๆ ที่ท่านใช้ให้ทำงานนี้

วิธีสอนของท่าน คือ "ท่านพูดง่าย ๆ ใช้ภาษาง่าย ๆ อะไรที่ลึกซึ้ง ท่านก็จะมีโวหารอุปมาอุปมัย เช่น เรื่องเพลงเถานี่ ท่านก็จะเปรียบเทียบกับบันไดเถานี่ มีสามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว มารวมกันแล้วก็เป็นเถาอย่างนี้ นั่นเป็นการยกตัวอย่างให้มองเห็นง่าย ๆ ตัวอย่างที่ยกมาคือตัวอย่างของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือพยายามทำเรื่องบางเรื่องทีคิดว่ามันยากให้เป็นเรื่องง่าย ๆ คุณแล้วมันไม่ยาก ส่วนในชีวิตประจำวัน ซึ่งผมออกจะพิเศษกว่าคนอื่น เพราะเป็นหลานและได้อยู่กับท่านในบ้าน ในสมัยก่อนที่ยังไม่มีโทรทัศน์มีงานวิทยุกระจายเสียง ท่านได้ตั้งคณะละครขึ้นมา เล่นกันอยู่ทุกวัน การตอบเพลงก็ทำเพื่อทำม้ออะไร ๆ ก็ตาม ท่านก็ใช้ชีวิตท่านทำ ครั้งหนึ่งท่านไม่สบาย ท่านก็นอนแล้วบอกให้ผมจก

2) ถาม : ตอนนั้นท่านมีอายุเท่าไรครับ

ตอบ : ท่านไม่สบายตอนประมาณ พ.ศ. 2505 เป็นวันโรค ได้หมอเก่ง ได้รักษาจนหายขาดมาจนทุกวันนี้ วิธีการของท่านก็คือ ท่านบอกบ้างและแนะนำวิธีการต่าง ๆ บอกไปผมก็จดไป แล้วเอาไปพิมพ์ เสร็จแล้วท่านก็ให้ผมไปพูดแทนที่วิทยุศึกษา

3) ถาม : อธิบายเพลงในวิทยุไซไหมครับ

ตอบ : อธิบายเพลงต่าง ๆ ถึงเวลาที่ให้เราเปิดเพลงไป อธิบายอะไรต่าง ๆ ไป นี่เป็นวิธีการสอนงานในชีวิตจริง แล้วเอาไปใช้ในชีวิตจริงเลย พูดง่าย ๆ ว่าไม่มีการแก้ตัว คือพูดผิดก็ผิดไป พูดถูกก็ถูก

ไปเลย เพราะพูดออกวิหุ เป็นวิธีการที่ทำให้เราเข้าใจง่าย และเราก็สามารถ ทำตามที่ท่านต้องการได้ ผลก็เรียบร้อยพอสมควร ท่านเป็นคนที่ไม่พิถี พิถีมาก แต่มีหลักเกณฑ์ บอกอะไรฟังแล้วก็เข้าใจง่าย เมื่อเรียนกับท่านนั้น เมื่อท่านถาม ถ้าจะตอบคำถามของท่านต้องตอบอย่างสมบูรณ์ในตัว ไม่ต้องให้ซ้ำอีก ถ้าตอบแล้วซ้ำอีกแสดงว่าคำตอบของเราไม่สมบูรณ์พอ ต้องตอบแบบปิดประตูไม่ให้ซ้ำได้เลย ท่านจะพอใจแล้วจบ มิฉะนั้นท่านจะซักไล่กันไปไล่กันมาโลจนเราจน

4) ถาม : อย่างนี้พิสูจน์คิดว่าท่านเป็นคนอย่างไร ในการอนุรักษ์นั้นท่านมีแนวคิดอย่างไร

ตอบ : ท่านเป็นตัวของท่านเอง เมื่อเราศึกษาประวัตินักดนตรีทั่วไป ท่านก็ไม่เหมือนคนอื่น ในสมัยโบราณเราต้องยอมรับกันว่านักดนตรีนั้นถือครู คือใครเป็นลูกศิษย์ใครก็ต้องเกาะกันอยู่ตรงนั้น ครูคนนั้นอะไรก็ทำอะไร เราเรียนฝึกฝนเอากับครูคนนั้น แต่สำหรับท่านนั้น ท่านมีหลายครู ท่านได้ความรู้มาตั้งแต่ดั้งเดิม ตั้งแต่สุพรรณ ตั้งแต่สมัยพม่ากระทั่งมาอยู่กรุงเทพฯ ที่กรมมหรสพก็ได้ครูเยอะ แล้วท่านก็เอาของดีที่สุดของครูแต่ละท่านมาใช้ แล้วก็เอามารวมกัน เอามาวิเคราะห์ว่าควรจะทำอย่างไร และอะไรคือสิ่งที่ดีที่สุดท่านก็เอาอันนั้น ท่านเป็นตัวของท่านเองมาตลอด แนวคิดอะไรต่าง ๆ รวมทั้งการประพันธ์เพลงอะไรต่าง ๆ ก็มีความเป็นตัวของท่านเอง จริงอยู่เริ่มแรกอาจจะเอาแบบมาจากครูอาจารย์ เสร็จแล้วก็มาเรียบเรียง หล่อหลอมตามแนวของท่าน เป็นลักษณะของท่าน เราจะสังเกตได้ว่าเพลงของท่านเป็นไปตามแนวลักษณะของท่าน คืออ่อนหวาน อ่อนโยน ประเภทเกรี้ยวกราดกรึกราคอะไรไม่มี ลักษณะนุ่มนวลเยือกเย็น เป็นผู้ที่อะไรทำอะไรอย่างนั้น

- 5) ถาม : ตามประวัติของท่าน ๆ เคยเรียนกับพระ เจนคุริยางค์ ท่านก็มีความรู้เรื่องโน้ต เรื่องดนตรีสากลด้วย พี่เคยได้รับการถ่ายทอดมาจากท่านบ้างหรือเปล่าครับ
- ตอบ : อันนี้ผมเคย ท่านเขียน แต่ไม่ได้เรียนโดยตรงในหลักสูตรการเรียน ไม่มีในวิทยาลัยนาฏศิลป์ เขามีครูสอนอยู่แล้ว มีครูดนตรีสากลหลายคน ที่สอน อันนี้ท่านก็เป็นนักศึกษาคนหนึ่งละ ท่านไม่ได้เรียนแต่ดนตรีเท่านั้นนะ ในสมัยผมอยู่กับท่านนี้ วันหนึ่งไปเปิดคณูหนังสือ ไปเจอสมุดประจำตัวนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเป็นนักศึกษาธรรมศาสตร์เรียนกฎหมายด้วย
- 6) ถาม : เป็นมหาวิทยาลัยเปิดใช้ใหม่ครับในสมัยนั้น
- ตอบ : ครับในสมัยนั้น ฉะนั้นการศึกษานี้ท่านเรียนกว้างขวาง และเป็นคนที่ทันสมัย แม้กระทั่งในปัจจุบัน ท่านก็ยังทันสมัยอยู่
- 7) ถาม : พี่สุมน เคยได้รับการแนะนำเกี่ยวกับการแต่งเพลงจากท่านบ้างหรือเปล่า
- ตอบ : อันนี้ผมบอกตรง ๆ ว่าผมไม่ได้รับเลย เพราะเหตุที่ผมต้องออกมาเป็นฝ่ายบริหาร แต่ตัวที่รับใช้ท่านอยู่ในเรื่องทั่วไป คนใกล้ชิดจะเป็นคุณศิลาปิ่นนั่นแหละ (คุณศิลาปิ่น ตรีโมท คือบุตรชายคนที่สองของท่าน) คงจะได้อะไรต่ออะไรมา ส่วนที่ได้รู้ได้เห็นมากก็คือส่วนที่ท่านใช้ให้ไปทำงาน และอีกอย่างก็หมายความว่า ติดตามท่านไปคุย ท่านทำงาน ได้ประสบการณ์ ได้โน้ตโน้ตนี้ บางทีก็บอกไม่ได้ว่าเรารู้อะไร แต่ถ้ามองเหตุการณ์เฉพาะหน้าขึ้นมาบางทีมันออกมาเองโดยที่เราไม่รู้ คอยเขาไปได้เป็นคั้งเป็นแคว มันซึมเข้าไปเอง เพราะเราสัมผัสคลุกคลีอยู่ตลอด
- 8) ถาม : พี่สนใจความรู้ที่ได้มาจากท่าน มาใช้ในงานบริหารอย่างไร
- ตอบ : โอ้ยเยอะ, ใจมากนะครับ ที่สำคัญที่สุดในชีวิตศิลาปิ่นก็คือ คำสอนจริยะ ศิลาปิ่น 12 ข้อที่ท่านพร่ำสอนที่วิทยาลัย (ข้อปฏิบัติที่อาจารย์มนตรี ตรีโมท ได้กำหนดให้ลูกศิษย์ของท่านทุกคนที่จะเรียนดนตรีกับท่านต้องปฏิบัติคือ

หรือรวมกันแสดงละคร ต้องถือเอาหน้าที่ต้องรวมมือรวมกำลังกันนี้เป็น
เกณฑ์ ส่วนอารมณ์ซึ่งโกรธเคืองกันไม่ตองคำนึงถึง

12. อุทิศตนเพื่อศิลปะ นักดนตรีมีหน้าที่ทำให้ความสุขสบายรื่นเริงให้แก่
โลก เราก็ต้องอุทิศตนให้แก่โลก หน้าที่ของเราไปโดยไม่
ตองทอดย ใครงจะถูกดูหมิ่นอย่างไร เราไม่ตองคำนึงถึง
ผู้ทำคุณก็ตองทำความดีของคนไป จะไปกังวลอะไรกับคำเนรคุณ
ซึ่งเป็นความไม่ดีของอีกฝ่ายหนึ่ง

ให้ใช้หลัก สุ จี ปุ ลิ คือการหมั่นฟังคำสั่งสอนและสนใจ
การบรรเลงต่าง ๆ อยู่เสมอ แล้วให้เก็บเอาสิ่งนั้น ๆ มาคิดค้นหา
ความเข้าใจและเหตุผล เมื่อสงสัยก็ไต่ถามผู้มีความรู้พอจะอธิบายได้
ในการที่จะไต่ถามหาความรู้ไม่ตองนึกกระดากอายอะไร แม้ผู้ที่จะ
อธิบายได้เป็นเด็กกว่าเราก็ตาม ตอไปก็จงเขียนบันทึกข้อความอัน
เป็นความรู้นั้น ๆ เพื่อกันลืมอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเราตองเอาใช้ในงาน
บริหารคือการตรงต่อเวลา รูหน้าที่ ฯลฯ อะไรตออะไร
ขอการอุทิศตนเพื่อศิลปะก็สำคัญ ผมทำงานในแวดวงศิลปิน ฉะนั้น
เหล่านี้เป็นเรื่อที่เราตองรวบรวมความรู้สึกนึกคิด รวมทั้งการรวม
พลังคนที่จะมาทำงานรวมกันให้เกิดประสิทธิภพที่คงจะตองเอาแนว
คิดของท่านมาใช้ให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งปลุกเร้าให้ทุกคนตื่นตัว
รู้จักรักษาศักดิ์ศรีความเป็นศิลปินของชาติ สิ่งเหล่านี้มันได้มาจากท่าน
โดยที่มันซึมเข้ามาเองดังใดกล่าวแล้ว อยู่ ๆ ไปเราก็รู้สึกในคุณค่า
ของศิลปะ ตัวศิลปินคือผู้เผยแพร่ศิลปะก็มีศักดิ์ศรี ฉะนั้นเราตองดึงตัว
นี้มาปลุกเร้าให้เขาภูมิใจ ตระหนักในคุณค่าในความเป็นศิลปินของ
เขา พูดยายว่าคนที่อยู่ในอาชีพนี้พูดกันจริง ๆ แล้วคนใจเวรียนไม่ได้
หรือก งานศิลปะ เพราะงานศิลปะนี้เป็นงานที่ลอกใครไม่ได้เลย
ถ้าบอกว่าเก่งแล้วเมื่อขึ้นไปอยู่บนเวทีแล้วตองเก่งจริง ๆ เราจะ
ไปเชียร์กันเองว่าคนนี้เก่ง แคพอขึ้นเวทีแล้วตองเก่ง มันไม่เป็นท่า
ก็พูดไม่ได้ ฉะนั้นงานศิลปะนั้นคนจะเป็นผู้ตัดสินเองหลอกกันไม่ได้
มันเป็นสัจธรรม จริงก็จริง ไม่จริงก็ไม่จริง ก็เหมือนคุณสงบศึกษนะ

ว่าศิลปะเลียน ชื่นไปมันเยี่ยมจริง ๆ มันก็แสดงว่าเยี่ยมจริง ๆ

ไม่ใช่ชื่นไปแล้วชื่นเพลงหนึ่งไปลงอีกเพลงหนึ่ง กลายเป็นเพลง
สหประชาชาติไป ซึ่งเวลานี้มันมีนะ คนที่ว่าแน่ ๆ ชื่นไปบนเวทีแล้ว
มันจะฟ้อง ประชาชนจะบอก ถ้ามาเชียร์กันเองมันไม่เป็นหรอก
ถ้าของไม่ดีจริงแล้วคนเขาไม่ทนนั่งคู้คู้หรือไขว่ไขว่ มันต้องแน่จริง ๆ
นั่งแล้วคิดใจลูกไม่ชื่นแล้วฟังกันจนจบไปเลย ของพรรณมันต้องจริง
หลอกกันไม่ได้ งานศิลปะมันจะต้องนิยมชาดละ พุ่อกันง่าย ๆ

9) ถาม : พี่สุมนมีอะไรจะเสริมในตอนท้าย พี่จะพูดถึงท่านในด้านต่าง ๆ ไหม
เช่น แนวคิด ในการอนุรักษ์และถ่ายทอด ฯลฯ เชิญครับ

ตอบ : อาจสรุปได้ว่า อาจารย์มนตรีห่มเททั้งชีวิตให้กับงานนั้นนะ ไม่ใช่ว่า
เพียงแต่กรมศิลปากรหรือลูกหลาน ลูกศิษย์ เท่านั้น ท่านได้แผ่เมตตา
อันนี้ไปทั่ว ๆ ไปหมด บรรดามหาวิทยาลัยทั้งหลายที่เชิญท่านมา
ท่านก็ไปด้วยความเมตตาทั้ง ๆ ที่ตอนนี้ท่านก็อายุ 91 เข้าไปแล้ว
เราก็ภูมิใจนะครับ ภูมิใจในตัวอาจารย์เราว่า ใจท่านเป็นพรหม
จริง ๆ ท่านไม่ได้ถือตัว ใครเชิญท่านก็ไป ล่าบากยากเย็นอย่างไร
ไม่เคยบ่น ไม่เคยปรึกษา เค็มใจ แม้กระทั่งเรื่องส่วนตัว ใครเจ็บ
ใครป่วยอย่างไรก็ไปเยี่ยมถึงโรงพยาบาล ค่ายก็ไปเผ่าทั้ง ๆ ที่
สังขารก็ร่วงโรยเต็มที ท่านไปทุกที่ที่เชิญมา

เวลานี้ผมก็เป็นห่วงท่านไม่ยากให้ไปไกล ๆ ชื่นรดชื่นรากี้
ล่าบาก ในวันที่ 28 เมษายน 2534 นี้ จังหวัดเพชรบุรีเขาก็จะจัด
งานไหว้ครู เขามีโครงการที่จะรวมศิลปินทางดนตรีของจังหวัด
มารวมกัน และเชิญท่านไปเป็นประธาน เพื่อให้คนดนตรีภูมิใจว่ามี
ครูคนเดียวกัน งานนี้ท่านก็เต็มใจไป ผมเป็นห่วงเรื่องรดควรรจะ
ให้เหนื่อย

: สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความ ความมีเมตตา มีน้ำใจกว้าง รักศิลปิน
ทุกคน ใครที่ไปพบท่าน ท่านก็ให้ออกาส โอกาปราศัย ช่วยอะไร
ได้ท่านก็จะช่วย ขออะไรท่านให้ก็ได้ก็ให้ ซึ่งผมได้ประสบมาแล้ว

10) ตาม : การที่ผมทำวิทยานิพนธ์เรื่องของท่าน ก็เพราะรัก เคารพ
มีความศรัทธาในตัวท่านและผลงานของท่านในฐานะลูกศิษย์กับครู

ตอบ : เราเป็นลูกศิษย์ก็ต้องช่วยกันคนละไม้ละมือ ใครช่วยทำอะไรได้ก็ทำ
ก็จะเป็นผลแห่งอันสงฆ์ที่ท่านได้สั่งสอนพวกเรา ก็ช่วยกันไป

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์ศิลป์ ตรีโมท (บุตร)

หัวหน้างานครุวิทยากรไทย กองการสังคีต

กรมศิลปากร

วันที่ 1 เมษายน 2534

- 1) ถาม : สวัสดิ์ศรีรับฟ้ปอง ผมจะท้าววิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องพอมนตรี ในเรื่องแนวคิดและวิธีการในการถ่ายทอดและอนุรักษ์ดนตรีไทย ผมต้องสัมภาษณ์ศิษย์เอกของท่าน 5 คน ผมขอรบกวนเวลาที่ฟ้ปองสักประเดี๋ยวนึง อยากจะถามยังข้อแรกทว่า พอมนตรีสอนยังงั้ทั้งทฤษฎี ปฏิบัติ และการแต่งเพลงที่ฟ้ปองเคยเรียนอยู่
- ตอบ : เท่าที่เรียนอยู่ การปฏิบัติที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ท่านไม่ค่อยยุ่งหรือทว่า ท่านไม่ค่อยสอน เพราะท่านเคยบอกทว่ามีครูอยู่แล้วไม่อยากจะทว่าทว่า ได้แต่แนะนำเมื่อเห็นสิ่งใดผิดพลาดบ้าง ในทางทฤษฎีที่เรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ก็เรียนกับท่าน ท่านสอน ก็สอนแบบผู้ใหญ่ ไม่ได้เน้นอะไร ท่านพูดของท่านไปเรื่อย ๆ เพียงแต่ทว่าหากเราจะต้องคอยจำคำฟ้ให้ดี ถ้าใครพลาดก็เป็นอันทว่าไม่รู้เรื่องกัน ต้องคอยจับเอาเอง
- 2) ถาม : เรื่องการแต่งเพลงนี้เคยสอนไหมครับ
- ตอบ : ก็สอนบ้าง สอนให้รู้จักวิธีให้คำให้อ่าน ให้พยายามศึกษา สังเกตเรื่องเพลง ให้รู้จักการอ่านโน้ตและเขียนโน้ต เป็นจุดสำคัญจะต้องเข้าใจในเรื่องโน้ต สมัยนั้นก็เรียนทฤษฎีโน้ตกับครูอื่นอยู่แล้ว ก็ไม่ค่อยสนใจกันเท่าไร (หัวเราะ)
- 3) ถาม : ฟ้ปองเคยแต่งเพลงไหมครับ
- ตอบ : เคยแต่ง แต่ทว่าไม่ได้แต่งเพลงใหญ่โตอะไร แต่งเพลงเกร็ด ๆ นะ ก็เคยคิดจะแต่งอยู่เหมือนกัน แต่มาคิดทว่าเพลงที่เรามีอยู่แล้วยังเล่นกันไม่ค่อยได้เลย มีเยอะแยะ มีครูบาอาจารย์ปรมาจารย์หลายท่านแต่งเก้ล่อนไป เพลงเยอะแยะหมดยังไม่คิดจะแต่ง จะแต่งก็ทว่าไม่ทว่าจะใช้ในการแสดงอะไรบางอย่างที่มีกาแสดง เช่นงานดนตรีและศิลปะของอาเซียน

- 4) ถาม : พี่ป้องแต่งอะไรครับ
 ตอบ : ที่เขาเวียนกันจัดเป็นเจ้าภาพนั้น ก็มาถึงครั้งหนึ่งที่ไทยเราเป็นเจ้าภาพ ครั้งที่เท่าไรจำไม่ได้ คุณสถาพร สนทอง ก็ขอให้แต่งเพลง ก็ทำขึ้นมาเลย ซึ่งตอนสุดท้ายจะเป็นชาติต่าง ๆ หลาย ๆ ชาติรวมกัน ก็มี 5 ชาติ ตอนนั้นบรูไนยังไม่มี ก็ทำเพลงโดยเอาเพลงของชาติต่าง ๆ นั้นบ้าง เอามาผสม ๆ กัน แล้วก็เอา เป็นทำนองไพเราะ แล้วก็แทรกของเขาเข้ามาบ้าง
- 5) ถาม : ที่ออกที่ศูนย์วัฒนธรรมนั้นใช่ใหมครับ
 ตอบ : จำไม่ได้ ออกที่ตอนนั้นไทยเราเป็นเจ้าภาพเลยทำ ปฐมรัตน์เขาก็ยังเอามาใช้ในตอนที่เราเป็นเจ้าภาพเอเซียเกมส์หรือซีเกมส์อะไรนั้น ใช่เปิดกีฬา จำได้ว่าเป็นที่สนามศุภชลาศัย เขาก็เอาไปใช้บ้าง คือเวลาที่ชาติต่าง ๆ เดินพาเรดเช้ามาร เราก็เอาเพลงของชาตินั้น ๆ ถ้าไปใช้ในการแสดง เช่น ฮองกงบ้าง มาเลเซีย เขาก็เอาไป แล้วก็คอยแต่งเพลงระบำชาวเขาที่เคยเอาไปแสดงที่บรูไน ที่สิงคโปร์ แต่ไม่ใช่ระบำชาวเขาอย่างของปกรณเขานะ ก็ตั้งชื่อว่ารำบายศรีกลาง แสดงถึงความ เป็นอยู่ วัฒนธรรมนิยมของชาวไทยภูเขา ว่ามีความเป็นอยู่กันอย่างไร มีการรื่นเริงบ้าง ทะเลาะเบาะแว้งอะไรกันอยู่ในนั้น เสรีจ เป็นเรื่องเป็นราว
- 6) ถาม : ก็เป็นสองเพลงที่ใหญ่ ๆ
 ตอบ : ก็ไม่ใหญ่หรอก มันยังไม่อาจหาญจะแต่งเพลงใหญ่ ๆ เคยเขียนเพลงโหมโรงอยู่เหมือนกันยังเป็นโน้ตอยู่ยังไม่ถูกใจ ยังไม่เอาออกมาใช้หรอก
- 7) ถาม : น่าจะถึงเวลาออกได้แล้ว พี่ป้องผมมีข้อสงสัยที่ว่าบ้านที่พอมนครีอยู่นั้น เจ้าของที่ดินเขาคงซื้อขอยเป็นชื่อเพลงใช่ไหม เขาคงซื้อว่าอะไรบ้าง
 ตอบ : ถ้า ที่ดินเป็นของคุณศาลเขา เขาจะจัดสรรที่ดินซึ่งตอนนั้นมันยังเป็นทุ่งนา พอไปอยู่แล้ว ที่บ้านที่อยู่ปัจจุบันนี้แหละ บ้านแถว ๆ นั้น ยังไม่มีเป็นทุ่งนาเฉย ๆ เจ้าของที่เขาจะตัดแบ่งขายเป็นผืนเล็ก ๆ แล้วก็จะทำขอยต่าง ๆ เขาก็มาปรึกษาคุณพ่อ โทน ๆ คุณพ่อก็อยู่แล้วตอนนั้นมันยัง

ไม่มีชอยหรือก มีแค่ชอยพิชยันท์ คุณศาล ซึ่งเป็นสามีของแม่บาง ซึ่งขายน้าพริกเผาบางลำภูที่มีชื่อเสียง แกสนใจทางดนตรีอยู่แล้ว ชอบดนตรีไทยอยู่แล้ว คิดจะตั้งชอยชอยที่คัตชั่นใหม่ และมาปรึกษา คุณพอขอให้ตั้งชอยชอยต่าง ๆ เป็นเพลงให้หมดเลย พอก็ตั้งขึ้น ผม ก็ไม่ได้จะไปตลอดว่ามีชอยอะไรทำอะไรบ้าง เพราะมันลึกเหลือเกิน เข้าไปข้างในแล้วก็ไม่มีการอะไรที่จะต้องเข้าไป

- 8) ถาม : ประมาณสักกี่ชอยกี่เพลง
 ตอบ : หลายเพลง 10-20 เพลงได้ครึ่งมึง จำได้ว่าขึ้นคนด้วยโหมโรง ขวัญเมือง ชอย 2 กุชอโสมส่องแสงที่อยู่ปัจจุบันนี้แหละ แล้วก็จำไม่ได้ ถึงสุดชอยมีชอยอะไรบ้าง จำได้ว่าสุดท้ายรู้สึกจะเป็น "ปลาทอง" เป็นเพลงลาเลย ก็ลองไปคนดู ลองไปไลดูซิ ขับรถเข้าไป
- 9) ถาม : เคยไปแล้ว พี่มีพี่น้องกี่คน หรือเป็นลูกโทน
 ตอบ : พ่อ เทาที่รูมาไม่แน่ใจ เพราะเวลานี้มีผู้ชายอยู่คนหนึ่ง แต่รูปร่าง ลักษณะไม่เหมือนพ่อ แต่บอกว่าเขื่อนองของพ่อ นามสกุลเดียวกันด้วย
- 10) ถาม : อยู่ที่ไหนครับ
 ตอบ : ตอนนี้อยู่แถวบางแค
- 11) ถาม : ไปมาหาสู่กันไหม
 ตอบ : ก็เคยมาติดต่อ เคยมาหาพ่อ แต่ว่าลูกหลานแต่ละฝ่ายก็ติดต่อกัน ถือว่าเป็นนามสกุลเดียวกัน
- 12) ถาม : ก็แสดงว่ามี 2 คน เป็นผู้ชาย
 ตอบ : ก็คงเป็นอย่างนั้น แต่ทำไมกล้าถามพ่อ เห็นพ่อทำเฉย ๆ อยู่ ใช้นามสกุล เดียวกันคือ "ตราโมท" ก็คงจะเป็นน้องแล้วอย่างใจก็ไม่ทราบเหมือนกัน
- 13) ถาม : พี่ผมจะเรียนถามแนวคิดและวิธีการอนุรักษ์เพลงไทยของพ่อ เพลง ในยุคต่าง ๆ เช่น เพลงระบำ เพลงร่ำวง พ่อมีแนวคิดอย่างไร ในการอนุรักษ์ให้สู่เยาวชนเด็ก ๆ อะไรพวกนี้ครับ เทาที่พองรูนะ

- ตอบ : ก็คงจะคำนึงว่าสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะในช่วงนั้น ๆ เด็กต้องการ
อย่างไร ไปทางไหนอะไรอย่างนี้ ส่วนมากก็จะทำทำนองง่าย ๆ
ให้สำหรับเด็กเพราะเคยสอนไว้เสมอว่าถ้าจะให้ความรู้แก่เด็ก ๆ
ควรจะทำอย่างง่าย ๆ ให้ ย้ำให้ยากเกินไป ถ้ายากเกินไปก็
เด็กจะไม่รับ ได้ไปมาก ๆ แล้วเด็กจะค่อย ๆ ซินขึ้นมาเรื่อย
แล้วก็จะรู้อเองในเรื่องความยากหรือความไพเราะของเพลงจะตาม
มาทีหลัง แต่ว่าขั้นแรกนี้ก็ต้องให้ได้รับสิ่งที่ย่าง ๆ ไปก่อน สั้น ๆ
ไม่ต้องยากมากนัก
- 14) ถาม : ระดับมัธยม อุดมศึกษามีแนวอะไรไหมคะ
ตอบ : อันนี้ไม่รู้ เท่าที่เคยเห็นก็ประถม
- 15) ถาม : ความประวัติของท่านเรียนกับพระเจนศุริยวงศ์ ท่านเอาความรู้ที่ได้
จากพระเจนฯ มาสร้างสรรค์หรือสอนอะไรบ้าง
ตอบ : ก็ได้เรื่องทฤษฎี พวกโน้ตพวกอะไรอย่างนั้นะ บันทึกเป็นโน้ตเพลง
ไทยต่าง ๆ เช่น โหมโรงต่าง ๆ ทั้งหมดเลย
- 16) ถาม : ท่านสนิทกับพระเจนามากไหม
ตอบ : ใจไม่ทราบ คงจะมาก
- 17) ถาม : เอามาแต่งเพลง 24 มิถุนา ก็คงจะเป็นความรู้ที่ต่อเนื่องกันมา
ที่ป้องกันไปถึงระดับที่คุณพอเรียนกับครูสมบุญ สมสุวรรณที่สุพรรณ
ไหมครับ
ตอบ : อันนี้ไม่รู้ ไม่ถึง ไม่ค่อยได้คุยกัน
ไม่ค่อยคุยให้ใครฟัง เขียนที่ไหนก็ไม่เห็นเขียน
- 18) ถาม : เอาละครรับ พิธีกรรมกวนเวลาแค่นี้ ก็เป็นความกรุณาและชอบกวน
เชิญเป็นกรรมการสอบวันที่ 30 ค่าย
ตอบ : ครับ
- 19) ถาม : ขอเพิ่มอีกนิด เถอะ สุดท้ายนี้ที่ป้องกันมีอะไรจะพูดถึงพอมนตรีเพิ่มเติม
อีกบ้าง พวกแนวคิด วิธีการอนุรักษ์ ถ่ายทอดอะไรทั้งหลายเนี่ย
ตอบ : พอดีอายุมากแล้ว 90 กว่าแล้ว จะขึ้น 91 อยู่แล้ว ตอนนั้นก็คงจะทำ

อะไรไม่ค่อยถนัดนัก แต่ไม่ค่อยเตือนลูกศิษย์ลูกหา ลูกหลาน ให้ช่วยกัน
รักษา

- 20) ถาม : ท่านทุ่มทั้งชีวิตมาในเรื่องนี้ครับ
 ตอบ : ทุ่มเท่าที่กำลังท่านมี เวลาก็ไม่ค่อยสะดวกที่จะเคลื่อนไหวไปไหน
 แต่ใจก็ยังสู้อยู่ ยังอนุรักษ์อยู่ บางทีผมอาจจะต้องทำเอง เช่น จะทำ
 พิธีไหว้ครูเพื่ออะไรนี้ ผมเองก็ได้รับมอบมาประกอบพิธีไหว้ครู บาง
 ครั้งก็มีความคิดวางบางอย่างควรให้คุณพ่อทำมากกว่า เพื่อความ
 เหมาะสม ถ้าพ่อก็คงคอยดูแลช่วยเหลือ ท่านก็ยังเป็นปูชนียบุคคล
 ที่วงการต่าง ๆ เขาให้ความเคารพนับถือมาก
- 21) ถาม : ได้ข่าวว่าที่เพชรบุรีเขาทำพิธีไหว้ครู
 ตอบ : ใช่ เพชรบุรีเขาทำ ก็เสนอเขาว่าควรจะเป็นคุณพ่อ แต่ว่าการเดิน
 ทางมันไกลแต่คุณพ่อก็สู้ ก็ไปทำให้ ค่ายจิตใจก็ยังสู้อยู่ บางครั้งออก
 ไปต่างจังหวัดบ่อย ๆ ก็ไม่ยากให้ออกเหมือนกันแหละ แต่ท่านสู้
 ท่านอยากจะทำให้
- 22) ถาม : เราก็คงคอยประคับประคองเพราะท่านสู้
 ตอบ : ท่านมีปณิธานแล้วกล้าที่จะอนุรักษ์ ส่งเสริมอะไรอย่างนี้ ถ้าทำได้
 ด้วยตัวเองก็จะทำทันที แต่บางครั้งเหลือมากกว่าแรงก็จะช่วยท่านทำ
 เรื่อย ยังมีลูกศิษย์ลูกหา ลูกหลานอีกเยอะแยะที่ยังคอยช่วยเหลือ
- 23) ถาม : ชอบคุณพ่อปกป้องที่สละเวลาให้แก่งานวิทยานิพนธ์ คราวนี้ ซึ่งผมถือว่า
 เป็นงานที่บูชาพ่อนะ เพราะท่านได้ทุ่มเทให้แกพวกเรา ๆ มีชีวิต
 อะไรขึ้นมาก็เพราะท่านละ สรุปลแล้ว ได้ไปเรียนอะไร ๆ อย่างนี้
 ก็เพราะคุณพ่อได้ทำไว้ ขอขอบคุณที่ปกป้องที่ให้ความกระจ่างในหลาย ๆ
 เรื่องนี้ครับ ขอขอบคุณครับ
- ตอบ : สวัสดิ์

แผนผังแสดงที่ตั้งบ้านของอาจารย์มนตรี คราโมท
และรายชื่อซอยที่เป็นซอยไทย

		ซอยพิชญนันท์ 26
	ซอยพิชญนันท์ 19	ซอยพิชญนันท์ 24
	ซอยพิชญนันท์ 17	ซอยพิชญนันท์ 22
(คองเคื่อน)	ซอยพิชญนันท์ 15	ซอยพิชญนันท์ 20
(นาคเกี้ยว)	ซอยพิชญนันท์ 13	ซอยพิชญนันท์ 18 (ลองลม)
		ซอยพิชญนันท์ 16 (เทพนิมิต)
		ซอยพิชญนันท์ 14
(แสนเสนาะ)	ซอยพิชญนันท์ 11	ซอยพิชญนันท์ 12 (การะเวก)
(ราตรีประทับดาว)	ซอยพิชญนันท์ 9	ซอยพิชญนันท์ 10 (ละอองวงศ์): (น่าจะเป็ลละอองค์)
		ซอยพิชญนันท์ 8 (พานทอง) (น่าจะเป็ลปลาทอง)
(ลมทวล)	ซอยพิชญนันท์ 7	ซอยพิชญนันท์ 6 (ไอยเรศ)
(เจริญศรี)	ซอยพิชญนันท์ 5	ซอยพิชญนันท์ 4 (สุคสงวน)
(มะลิเลื่อย)	ซอยพิชญนันท์ 3	ซอยพิชญนันท์ 2 (โสมส่องแสง)
(ขวัญเมือง)	ซอยพิชญนันท์ 1	

บ้านอาจารย์มนตรี คราโมท

ซอยพิชญนันท์

ถนนควานนท์

บันทึกคำสัมภาษณ์ อาจารย์จิรัส อัจฉรงค์ ผู้อำนวยการคนครีไทย
กรมศิลปากร วันที่ 15 เมษายน 2534

- 1) ถาม : สวัสดีครับ ผมจะทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องแนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย ของอาจารย์มนตรี ตราโมท ผมต้องเรียนถามศิษย์เอกหลาย ๆ คน ผมเห็นว่าที่จิรัส เป็นศิษย์ที่ใกล้ชิดกับท่านมาก อยากถามว่า อาจารย์มนตรีสอนอะไรบ้าง คือตอนที่เรียนทั้งทฤษฎี ปฏิบัติ และการแต่งเพลง
- ตอบ : ปฏิบัติไม่ค่อยได้สอน แต่ทฤษฎี ด้านปฏิบัติเราก็ดูจากการที่ท่านคุมซ้อม หรือคุมอัดเสียงทั้งดนตรีและร้อง เราก็จำ ๆ ไปเล่นวิทยุ ก็ได้ความรู้ ท่านไม่ค่อยบอกเฉย ๆ ท่านมีเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เช่นนี้ ไม่ได้บอกลอย ๆ ทฤษฎีท่านก็สอนธรรมดาตั้งแต่เรียนหนังสือมา การแต่งเพลงไม่ได้สอน แต่เพลงที่ท่านแต่งมันสอนเรา ศึกษาจากเพลงที่ท่านแต่งไว้แล้ว เราก็มาวិเคราะห์ดูว่าเป็นยังไง อะไรยังงั้น บางทีไม่เข้าใจก็ถามว่าทำไม ตรงนั้นต้องยังงั้นอะไรต่าง ๆ
- 2) ถาม : หลังจากศึกษาแล้วเอามาแต่งอะไรบ้างหรือเปล่า
- ตอบ : ก็แต่งหลายเพลง
- 3) ถาม : ตัวอย่างหน่อยได้ไหมครับ
- ตอบ : เช่น รายการศรีสุชนาภิกรรม อาจารย์เสรี อยากให้มีเพลงประจำรายการ ก็แต่งเพลงศรีสุขสังคีต เป็นเพลงใหม่โรง แต่ก็อยากให้มีร้องซะหน่อย เมื่อบรรเลงไปแล้ว แต่งทั้งบทร้องและทำนอง การแต่งเพลงตามความเห็นของผมมันน่าจะแต่งบทร้องได้ด้วย ให้มันเป็นไปในทางเดียวกัน กับเพลงที่เราแต่ง สมมุติว่ามีใครอยากให้แต่งเพลงร้องสักเพลง อยู่ดี ๆ เราจะยึดเอาจากสองชั้นแล้วมันก็ไม่เข้ากับเพลงที่เขาแต่งหรอก ต้องได้เพลงสามชั้นที่เขาแต่งด้วยคือมันจะได้เป็นอันเดียวกัน ต้องไปตามทางสามชั้นทำนองเพลงที่เขาแต่งไว้ก่อน

เป็นวิธีการของผมและกับของอาจารย์มนตรี บางที่ผมเห็นว่าบางเพลง
ของท่านทำไมร้องเพราะเหลือเกิน ผมก็วิเคราะห์ดูวิธีการ ปัจจุบันนี้
ถ้าเราจะเอือนมาก ๆ จนคนฟังจะหลับมันก็ไม่ไหวเหมือนกัน ปัจจุบัน
ต้องใส่เนื้อเพลงมากจะได้เอือนน้อยลงหน่อย ธรรมดาใช้ 1 คำกลอน
ก็ควรจะเป็น 2 คำกลอน

- 4) ถาม : ตามความคิดของพิจิรสันนะ แนวคิดและวิธีการในการอนุรักษ์ถ่ายทอด
วลา ของอาจารย์มนตรีมีอย่างไรในเรื่องเพลงระบำ เพลงแบบเรียน
วลา

ตอบ : ออ ของท่านก็ไปอีกอย่างหนึ่ง เป็นลักษณะเฉพาะของท่าน เอาอย่าง
ของสมเด็จพระยานวิศา มาผสมผสานกับความคิดของท่านเอง
จึงมีลักษณะที่แปลก มันต่างจากเพลงโบราณ เป็นเพลงของท่านเอง
เป็นแบบฉบับของท่าน

- 5) ถาม : ตามประวัติของท่านเคยเรียนดนตรีสากลกับพระเจนดุริยางค์ ท่าน
เคยสอนอะไรพิจิรหรือเปล่า

ตอบ : โน้ตสากลท่านไม่ได้สอนนะ แต่ท่านออกข้อสอบมาเลย ให้ผมเขียน
เพลงสองชั้นอะไรต่าง ๆ เหล่านี้

- 6) ถาม : เอ้า แล้วทำไมล่ะครับ

ตอบ : ผมเคยเรียนทฤษฎีสากลนี่ ผมก็เขียนได้ คือไม่เคยสอน ถ้าเรียนกับ
ท่านต้องระวังให้ดี บางที่ท่านออกข้อสอบท่านจำไม่ได้ว่าเคยสอนอะไร
ไว้ ท่านออกมาเลย (หัวเราะ) ท่านสอนละเอียดลงลึกซึ่งมากใน
เรื่องของเพลงไทย ต้องได้เพลงและแม่นยำจึงจะตอบได้ การเทียบ
เสียงโดยละเอียด ข้อต่าง ๆ วลา ต้องเทียบเสียงได้ทั้งวงเลย
เวลาออกข้อสอบของท่านต้องระวังให้ดี ท่านดูเวลา เช่น 3 ชม.
= 180 นาที ท่านก็คำนวณไปเลย ท่านจะให้เราเขียน 1 ข้อ
(8 นาที ท่านก็ออกมา 10 ข้อเลย เราก็นั่งทำไป 3 ชม. ไม่ต้อง
ไปไหนกันละ ครูอัมพรสอนนาฏศิลป์ออกข้อสอบให้พวกนาฏศิลป์ 3 ข้อ

1/2 ชม. กว่า ๆ พวกนั้นทำเสร็จหมดแล้ว เรายังนั่งคล่าอยู่เลย
 อาจารย์ที่คุมสอบสงสัยว่าทำไมช้าอยู่คนเดียว เมื่อไรจะเสร็จซะที
 ต้องอธิบายแทบตาย 10 ข้อแล้ว ยังมี ก. มี ข. อีก (หัวเราะ)
 3 ชม. ต้องเป็นประโยชน์หมด แล้วท่านก็บ่นว่าทำไมเขียนหนังสือ
 ยุ่งจังเลย ท่านมีความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติยอดเยี่ยม ผมเชื่อที่สุดเลย
 แรกดีมาก เด็กความรู้จะมาตามท่านบางที่ไม่รู้เรื่องหรอก ต้อง
 มีพื้นฐานความรู้มาก่อนด้วยจึงจะได้ เช่นเด็กตาม เขกมอญบางขุนพรหม
 ชั้นเดียวเป็นไง ท่านจะถามว่าสองชั้นมันเป็นไงละ ถอดออกมาเป็น
 ชั้นเดียวกันก็ต้องให้สัมผัสกัน คนไม่ได้สองชั้นก็จะไม่รู้เรื่อง แล้วท่าน
 ก็ไปคุยเรื่องอันเด็กกึ่งง ผมต้องเรียกมาอธิบายแทบตาย อย่าไปเข้าช้
 เดี่ยวโค่น นั้นเขาบอกแล้วนะ ถ้าจะเรียนกับท่านต้องมีพื้นฐานดี การ
 แต่งเพลงก็เหมือนกัน ความความเห็นของผมว่าพื้นของเด็กไม่พอที่จะ
 ไปขยายเพลงศักดิ์เพลงอะไรเหล่านี้ เราต้องไปหาตัวอย่างเพลงมา
 ก่อน มาศึกษาคูให้ดีแล้วจึงจะเข้าใจไปเอง และควรจะร้องเพลงได้
 ด้วยจะดีไม่น้อย อาจารย์มนตรีท่านสมบูรณ์ทั้งแต่งทำนองและเนื้อร้อง
 ท่านไม่เอาของใครมาเลย ท่านไม่เคยเอาผลงานของใครมาอ้าง
 เป็นของตัวเองเลย เพราะของท่านเองจริง ๆ ก็มากมายอยู่แล้ว
 และยอดเยี่ยมทั้งนั้นนะ นอกจากโสมส่องแสงแล้ว ขอมทรงเครื่อง
 นั้นผมชมทางร้องมากที่สุดเลย มันเพราะมันดีใจและสมัยใหม่กลาย ๆ
 เนื้อมัน 2 คำ ท่อน 1 และเป็นเพลง 5 จังหวะอะไรอย่างนี้ คูของ
 หลวงประดิษฐภูมิยังก้าวหน้าทันสมัย เช่น แสนคำนี้เง เต่า ท่านทำให้มี
 เอื่อนน้อยใส่ทองคำเยอะ ๆ เพลงและจังหวะแท้ ๆ เลย อันนี้สำคัญ
 คือมันทันสมัยเดี๋ยวนี้ เพลงที่ร้องยึดขาด โบราณนะผมไม่เอาหรอก
 คนสังเขย

7) ถาม : ยกตัวอย่างเพลงที่แต่งแบบนี้ได้ไหม

ตอบ : เช่นพญาร่าหึงจึงใส่เนื้อ 2 คำ เพลงสมิงทอง/เราก็ใส่เนื้อเข้าไปอีก
 คำหนึ่ง คนก็ชอบ เราก็ไม่บ่นหาว่าเราทำ

- 8) ถาม : สุดท้ายนี้ผมอยากให้พุดถึงท่านในแง่มุมทั่ว ๆ ไป เช่น ลักษณะของ
ท่านเป็นคนอย่างไร อะไรพวกนี้ครับ
- ตอบ : ถ้าในเรื่องที่เกี่ยวกับดนตรี ผมเชื่อว่าท่านรู้ดีจริง ๆ รู้อย่างลึกซึ้ง
ความจริงคนที่มีความรู้ดี ๆ มีอยู่หลายท่านในวงการดนตรีไทย
ได้เพลงมาก อาจเท่าท่าน หรืออาจจะมากกว่าท่านก็ได้ แต่การที่
จะหยิบเพลงแต่ละเพลงมาใช้ด้วยกัน ผมว่าใครสู้ท่านไม่ได้ การนำ
มาใช้ให้เหมาะสมนั้นสำคัญมาก รู้จักเพลงลึกซึ้งกว่าละเอียดละออ
กว่า หยิบมาใช้ได้เหมาะสม นี่เป็นพรสวรรค์ของท่าน เป็นความรู้
ความสามารถที่ไม่มีใครเทียบได้ การรู้จักใช้เพลงไม่มีใครสู้ท่านได้
- 9) ถาม : ขอบพระคุณที่ฟังให้ความกระจ่าง ผมก็จะนำวิชาความรู้ไปบันทึกเป็น
ลายลักษณ์อักษร
- ตอบ : เราไปคุยที่ท่านทำไว้เท่า ๆ เตะมันไม่ใช่เล่น ผมก็ได้มาจากท่าน
แยะ อยู่ใกล้ ๆ บางทีก็ได้อะไรจากท่านมาเรื่อย ๆ เพราะนั่นคืออยู่
ใกล้ บางทีเรารู้แล้วแกล้งถามเพื่อหาข้อมาสนับสนุนที่มีคุณภาพ
และจะตรงกับเราไหม ยอดเยี่ยม ผมไม่แกล้งพูด หลักรทฤษฎีบาง
คนเก่งจริง ครูบาอาจารย์ข้างนอก เพลงดีโคมมาก ลูกศิษย์ลูกหา
มีมอดแต่ทางทฤษฎีท่านไม่เคยเอาใจใส่คนควาควยตัวตัวเองอย่าง
จริงจัง ท่านไม่เข้าใจของเรา บางทีมีการโต้เถียงก็ลำบากใจ

บันทึกคำสัมภาษณ์ แจ่ม คล้ายสีทอง ศิลปินระดับ 5 กรมศิลปากร

15 เมษายน 2534

- 1) ถาม : อาจารย์มนตรีเคยสอนอะไรบ้างเกี่ยวกับทฤษฎี ปฏิบัติและการแต่งเพลง
 ตอบ : ทางทฤษฎีก็ไม่เชิงสอนเราโดยตรง เมื่อไปอัดเสียงที่วิทยุศึกษา ท่านพูดออกมาเราก็ยังมันก็คล้าย ๆ กับสอนเหมือนกัน มันเยอะกว่าสอนในห้องเรียนเสียอีก มีหลาย ๆ ชั้นตอนด้วย ทางด้านปฏิบัตินั้น ทางด้านเสภาท่านก็ออกกระทั่งไม่รับขับเสภา แม้กระทั่งการแต่งเพลงนั้น ผมก็ได้รับความรู้แต่ไม่เคยแต่ง แต่ลองคิดดูก็พอแต่งได้ แต่การคิดแต่งขยายอะไรนี้ ได้เคยศึกษาสมัยครูโชติ คุริยประณีต ก็เคยบอก พ่อมมนตรี ก็เคยบอกเหมือนกัน ที่ไม่แต่งก็เพราะไม่มีลูกศิษย์ในเรื่องดนตรี
- 2) ถาม : ความทัศนะของพี่แจ่ม แนวคิดในทางอนุรักษ์ ถ่ายทอดดนตรีไทย เพลงไทยของอาจารย์มนตรี มีอย่างไร ในพวกเพลงระบำ เพลงแบบเรียน ฯลฯ ที่ท่านเคยทำไว้
 ตอบ : ที่ท่านทำไว้ ตามความคิดของผม พูดถึงท่านแล้ว เพลงระบำทั้งหลาย หรือเพลงที่แต่งก่อน ๆ นี้ เข้าเค้าตามแบบฉบับ เช่น ระบำโบราณคดี ยังคงสำเนียงเหมาะกับยุคสมัย สมองอย่างเราไม่ทัน ประสบการณ์ท่านเยอะ หาตัวจับไม่ได้ในปัจจุบัน ท่านเก่งมาก
- 3) ถาม : ความประณีตท่านเคยเรียนดนตรีสากลกับพระเจนดุริยางค์ ความรู้ที่ท่านได้มาเคยถ่ายทอดให้พี่แจ่มไว้บ้างหรือเปล่า
 ตอบ : สากลนี้ผมยังไม่เคยเลย ผมชอบฟังเพลงไทยกับสากลเท่านั้น อย่างอื่นไม่ฟัง เพลงสากลจีนก็ชอบ อินโด พม่า ชอบแต่ต้องเป็นของเขาแท้ ๆ น่าฟังมาก ถ้าพูดถึงเราจะคือทำเพลงจริง ๆ เราจะเอาสำเนียงไหนล่ะ ควรจะเอาของเขามาใช้ แต่ไม่เอาหมดนะ เอาแค่สำเนียงหรือลูกเล่นบางอย่างของเขามา ได้สำเนียงแนวคิดของเพลงแต่ละชาติ มาทำเพลงไทยก็จะช่วยให้เพลงไทยเพราะเหลือเกิน

ผมเคยต่อเพลงกับกะหวังทางขวา กับท่านในทางร้อง และร้องเป็นคนแรก ท่านบอกตรงนั้นคืออย่างนั้นตรงนั้นคืออย่างนี้ ผมก็จำมาพลับ และผมก็เอามาประดิษฐ์ประกอบให้มันเพราะ ให้มันเข้ากับสำเนียง จะหลักจะหลบอะไร ยิ่งไงเนี่ย ผมนำมาจอยน้ออีกทีหนึ่งพอประดิษฐ์เรียบร้อยแล้วก็ร้องให้ท่านฟัง

8) ถาม : ท่านว่าไง

ตอบ : ท่านก็ยังคงคิดว่าตรงนี้อีกนิด ตรงนั้นอีกหน่อยอะไรอย่างนี้ ต้องปรุงแต่งอีกนิดหนึ่ง ท่านไม่สอนก็เหมือนสอน ก็อัดเสียงอะไรทำอะไรไม่รู้ก็ปี่มาแล้ว แม้กระทั่งคนตรีที่รับร้องในละคร บางทีรับกันครึ่งเดียวหรือนิดหน่อยพอไปกับท่าน ๆ ให้รับท่อนคอท่อน จะได้ไม่สูญ เป็นการอนุรักษ์ ผมก็เลยมีความคิดว่าเผชิญกับชัยยะ 2 คน ที่ตระนาคนั้นมีความจำดีไม่ค่อยลืมเพลง ก็ขอร้องให้ช่วยกันจำไว้ ก็ของดี ๆ ทั้งนั้นนี่ เก็บ ๆ ไว้ 2 คนนี่ไว้ เพลงประเภทนี้เจ้า 2 คนนี้ได้ เป็นหลักได้เลย ผมก็หนักไปทางร้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ บางเพลงมีตั้ง 2-3 ทาง ท่านก็ให้รับรู้ให้หมด จำแนกให้เห็นหมดตามที่สมองของแต่ละบุคคลจะรับได้

9) ถาม : พี่แจ้เคยถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว ประจำวัน ว่าทำยังไงจึงยังแข็งแรงอยู่ ทั้ง ๆ ที่อายุมากแล้ว

ตอบ : ผมเคยถามท่านว่า ทำยังไงถึงได้แข็งแรงเสมอต้นเสมอปลาย ท่านบอกท่านไม่ได้มีสมุนไพรหรือยาอะไรวิเศษหรอก เราทำยังไงมาแต่สมัยหนุ่ม ๆ เราก็ต้องทำให้เสมอต้นเสมอปลาย ทำยังไงก็ต้องทำอย่างนั้น อย่าให้ขาดตกบกพร่อง ผมยังเคยกระเช้าท่านขอประนมมือไหว้ท่าน ๆ หัวเราะ ผมก็เลยแหยบไป ท่านชอบเหลือเกิน ถามแม่ทรัพย์ว่า เดียวนี้พอยังทำเหมือนสมัยหนุ่ม ๆ อยู่หรือเปล่า (หัวเราะ) คือไม่มีใครไปกล่าวเตือน (หัวเราะ) ท่านชอบมาก เพราะปกติใครไม่ค่อยกล้าไปสูงสิง ท่านมีความสุขมาก ผมไปอัดเสียงกับท่าน บางครั้งก็แกล้งขัดบางอะไรบางก็หัวเราะชอบใจ เป็นความเพลิดเพลิน ท่านก็ได้มีโอกาสหัวเราะคอกะซิกบ้าง ไม่งั้นท่านก็...

เครื่องเครียคยกินไป เราก้ช่วยให้ท่านยิ้มหัวเราะบ้าง

- 10) ถาม : ตอนนี้ไปอัคเสียงวันไหนบ้าง
 ตอบ : ตอนนี้ท่านไม่ค่อยสบาย ไม่ค่อยได้อัค
- 11) ถาม : แล้วใครไปพูดแทน
 ตอบ : ก็ท่านพูดเป็นเหตุไว้ เท่าที่ท่านทำสมองเราจำไม่ไหวหรอก ถ้าไม่มีตัวหนังสือออกมา อยู่ในเทปนั้นเยอะแยะ เขาเก็บไว้ที่ศูนย์เทคโนโลยีเยอะ แทะละอันนั้นละเอียดยะออ เราก้ได้ของท่านนิด ๆ หน่อย ๆ เท่าที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เก็บไว้ บางทีก็มาถามท่านบ้าง ความจริงที่ท่านพูดนั้นมีมันละเอียดยะออมากครอบคลุมไปหมด
- 12) ถาม : เอละครับขอบพระคุณพี่แจ้ที่ให้ความกรุณาให้ความรู้เท่าที่ได้สัมผัสกับอาจารย์มนตรี ผมก็นำความรู้ไปขยายในเรื่องของการศึกษา อันนี้เป็นบารมีของท่าน ก็สอนผมมาเหมือนกัน ผมทำงานครั้งนี้เพื่อบูชาท่านในนามของลูกศิษย์ทุกคน
 ตอบ : ค้ครับ
 ขอบพระคุณมากครับ

ภาคผนวก ง.
ดนตรีและเพลงไทย

ดนตรีไทยและเพลงไทย

ไทยเรามีดนตรีมาแต่โบราณ เครื่องดนตรีของไทยเรา มีเครื่องสำหรับคิด ลี คี เป่า เครื่องดนตรีสี่ประเภทนี้ อาจแยกออกกว้าง ๆ ตามหน้าที่ได้ 2 ประเภทคือ เครื่องเดินทำนอง ทำให้เกิดเป็นเพลง กับเครื่องทำจังหวะ ซึ่งต้องบรรเลงให้กลมกลืนกันจึงจะไพเราะ

ดนตรี คือ เสียงเป็นทำนองเพลง ๆ หรือจังหวะ ดนตรีของไทยก็สร้างขึ้นตามลักษณะที่คนไทยเห็นงามเห็นเพราะ

เครื่องดนตรีไทย มี 4 ประเภท คือ

1. เครื่องคิด ใช้มือหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งคิดที่สาย แล้วเกิดเสียงดังขึ้น เช่น กระจับปี่ จะเข้ เป็นต้น
2. เครื่องสี ใช้เส้นหางม้าหลาย ๆ เส้นรวมกันสีไปมาที่สาย แล้วเกิดเสียงดังขึ้น เช่น ซอด้วง ซออู้ ซอสามสาย
3. เครื่องตี ใช้มือหรือไม้ตีสิ่งนั้นแล้วเกิดเสียงดังขึ้น ได้แก่ กรับ ระนาด ซอง ฉิ่ง ฉาบ โทน รำมะนา ตะโพน เป็นต้น
4. เครื่องเป่า ใช้ปากเป่าลมเข้าไปในสิ่งนั้น แล้วเกิดเสียงดังขึ้น ได้แก่ ปี่ใน ปี่นอก ซลุ่ย เป็นต้น

การผสมวง

ผสมวง คือ การเอาเครื่องดนตรีหลาย ๆ อย่างมาบรรเลงรวมกัน โดยพิจารณาเลือกแต่เสียงที่มีเสียงกลมกลืนกัน ไม่ดังกลบเสียงกัน วงดนตรีไทยที่ผสมเป็นวง และถือเป็นแบบแผน มีอยู่ 3 อย่างคือ

1. วงปี่พาทย์ ผสมด้วยเครื่องตีและเป่า มีอยู่ 3 ขนาดคือ
 - 1.1 วงปี่พาทย์เครื่องห้า มีเครื่องดนตรีคือ ปี่ใน ระนาดเอก ซองใหญ่ ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง

- 1.2 วงปีพาทย์เครื่องคู่ มีเครื่องดนตรีเพิ่มจากเครื่องห้าคือ ระนาดทุ้ม
ฆ้องวงเล็ก
13. วงปีพาทย์เครื่องใหญ่ มีเครื่องดนตรีที่เพิ่มจากเครื่องคู่ คือ
ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก

ในวงปีพาทย์ทั้งเครื่องห้า เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่นี้ ถ้าการบรรเลง
บางเพลงเห็นควรมีนายเล็ก นายใหญ่ หรือโหม่ง ก็นำมาผสมได้

2. วงเครื่องสาย

วงเครื่องสาย เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดีดและเครื่องสีเป็นหลัก มีดังนี้

- 2.1 วงเครื่องสายวงเล็ก มีเครื่องดนตรี คือ ซอด้วง ซออู้ จะเข้
ขลุ่ยหรือซอ โทน รำมานา ฉิ่ง
- 2.2 วงเครื่องสายเครื่องคู่ มีเครื่องดนตรีเพิ่มจากวงเครื่องเล็กคือ
ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยหลีบ

3. วงมโหรี

- 3.1 วงมโหรีโบราณ มีเครื่องดนตรีคือ ซอสามสาย กระจับปี่ โทน
กรับพวง
- 3.2 วงมโหรีวงเล็ก มีเครื่องดนตรีคือ ซอสามสาย ระนาดเอก
ฆ้องวง ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ โทน
รำมานา ฉิ่ง
- 3.3 วงมโหรีเครื่องคู่ มีเครื่องดนตรีคือ ขลุ่ยหลีบ ระนาดทุ้ม
ฆ้องวงเล็ก ซอด้วง 2 คัน ซออู้ 2 คัน จะเข้ 2 ตัว
ซอสามสาย ระนาดเอก ฆ้องวง ขลุ่ยเพียงออ โทน
รำมานา ฉิ่ง
- 3.4 วงมโหรีเครื่องใหญ่ เพิ่มเครื่องดนตรีจากเครื่องเล็กคือ ระนาด
เอกเหล็ก หรือทอง ระนาดทุ้มเหล็กหรือทอง

ในสมัยปัจจุบันมักจะมีเพิ่ม ขลุ่ยอู้ ขึ้นอีกอย่าง ส่วนนายเล็กนายใหญ่และ
ใหม่ ๆ ผสมได้ทั้งวงเล็ก 1 เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

นอกจากวงปีพาทย์ วงเครื่องสาย และวงมโหรีแล้ว ถือว่าเป็นวงพิเศษ

ลำดับเสียง

เสียงของเครื่องดนตรีที่จะบรรเลงเป็นทำนองนั้น จะต้องมีเสียงสูงต่ำ เรียงลำดับกันหลาย ๆ เสียง โดยปกติก็มีอยู่ 7 เสียง เมื่อนับเสียงที่ 8 ก็ถือว่าเป็นเสียงซ้ำ กับเสียงที่ 1 (เรียกว่าคู่ 8) และซ้ำต่อ ๆ ไปตามลำดับ แต่ระยะ ความห่างจากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่งนั้น คนตรีของแต่ละชาติก็มักจะนิยมแบ่งระยะ ไม่เหมือนกัน

การแบ่งระยะเสียง เสียงลำดับของดนตรีไทยนั้น แบ่งความห่างของเสียง เท่า ๆ กันทั้ง 7 เสียง จากเสียงที่ 1 ไปเสียงที่ 2 จากเสียงที่ 2 ไปเสียงที่ 3 จาก 3 ไป 4 จาก 4 ไป 5 จาก 5 ไป 6 จาก 6 ไป 7 และจาก 7 ไป 8 ทุก ระยะเท่ากันหมด

เพลงดนตรีไทย

ก็จะแบ่งตามลักษณะของเพลง ก็จะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. เพลงหน้าพาทย์

เพลงหน้าพาทย์เป็นเพลงที่บรรเลงประกอบกิริยาเคลื่อนไหว หรือ เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งของมนุษย์ ของสัตว์และของวัตถุต่าง ๆ และอื่น ๆ เช่น เดิน นอน วิ่ง กลายร่าง เกิดขึ้น สูดไป เป็นต้น ไม่ว่ากิริยานั้นจะแล-เห็นตัวคน เช่นการแสดงโขน ละคร หรือกิริยาสมมุติ และไม่เห็นตัว เช่น การเชิญเทวดาให้เสด็จมา

2. เพลงรับร้อง

เพลงรับร้อง บางทีก็ให้เพลงเสภาเพราะเคยใช้บรรเลงประกอบ การขับเสภามาก่อน ที่เรียกเพลงรับร้องก็ด้วยบรรเลงรับจากการร้อง คือเมื่อคนร้อง ได้ร้องจบไปแล้วแต่ละตอน คนตรีก็ต้องบรรเลงรับในท่อนนั้น ๆ โดยมากจะเป็นเพลง อัครา 3 ชั้นและเพลงเถา

3. เพลงละคร

เพลงละคร เป็นเพลงที่บรรเลงประกอบการแสดงโขนละคร และมหรสพ ต่าง ๆ เป็นเพลงที่มีร้องและคนตรีรับ ได้แก่เพลงอัครา 2 ชั้น ชั้นเดียวกับเพลงจำพวก พิเศษที่ใช้เฉพาะละครแท้ ๆ

4. เพลงเบ็ดเตล็ด

เพลงเบ็ดเตล็ด ได้แก่ เพลงเล็ก ๆ สั้น ๆ สำหรับใช้บรรเลงเป็นพิเศษ เช่น บรรเลงคอตายเพลงใหญ่ เป็นเพลงลูกบทหรือเพลงภาษาต่าง ๆ ซึ่งบรรเลงเพื่อความสนุกสนาน

การบรรเลงดนตรีไทย

การบรรเลงดนตรีไทยนั้น ผู้บรรเลงต้องจำทำนองเนื้อเพลงได้อย่างแม่นยำ รู้วิธีบรรเลงและหน้าที่ของเครื่องดนตรีที่ตนบรรเลง มีสติปัญญาแต่งทำนองให้เกิดความไพเราะโดยดำเนินไปตามวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีที่ตนบรรเลง และต้องไม่ให้ผิดไปจากเนื้อเพลงของเพลงนั้นด้วย

การบรรเลงหมู่ คือบรรเลงพร้อมๆ กันทั้งวง ต้องบรรเลงตามหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกันโดยถือเอาความพร้อมเพรียงเป็นใหญ่

การบรรเลงเดี่ยว จะบรรเลงไลคโผนอวดฝีมือความสามารถอย่างไรก็ได้ เป็นเรื่องอวดความแม่นยำ อวดฝีมือ อวดทำนองที่แต่งขึ้นไว้เป็นพิเศษสำหรับเดี่ยวนั้น

เรื่องเบ็ดเตล็ด

ศัพท์สังคีต คือภาษาเฉพาะที่ใช้ พูดกันในวงดนตรีไทย ซึ่งเป็นที่รู้กันว่า หมายความว่าอะไร หรือให้ปฏิบัติอย่างไร เช่น

กรอ 1. เป็นวิธีบรรเลงของเครื่องดนตรีประเภทตี (เช่นระนาดฆ้องวง) อย่างหนึ่งซึ่งใช้วิธีตี 2 มือ สลับกันตี โดยใช้มือซ้ายกับมือขวาตีมอละเสียง เป็นคู่ 2 คู่ 3 คู่ 4 คู่ 5 คู่ 6 และคู่ 8

2. เป็นคำเรียกการดำเนินทำนองเพลงที่ใช้เสียงยาว ๆ ฐ่า ๆ เพลงที่ดำเนินทำนองอย่างนี้เรียกว่า "ทางกรอ" ที่เรียกอย่างนี้ก็ด้วยทำนองที่มีเสียงยาว ๆ นั้น เครื่องดนตรีประเภทตีต้องตีกรอ (คำข้อ 1) เพราะไม่สามารถกระทำเสียงยาวอย่างพวกเครื่องสีเครื่องเป่าได้

การฟังเพลงไทย

วงดนตรีแต่ละอย่าง ย่อมมีวิธีบรรเลงและเสียงของเครื่องดนตรีต่างกัน
จึงต้องรู้จักวงดนตรีที่ฟังนั้นเสียก่อน

วงปี่พาทย์ที่คด้วยไม้แข็ง ก็ย่อมมีเสียงแกร่งกร้าว มีกบรเพลงค่อนข้างเร็ว
และโลดโผน

วงปี่พาทย์ไม้นวม การบรรเลงก็ค่อนข้างช้า ไพเราะในทางนุ่มนวล

วงมโหรี จะคงเป็นระเบียบเรียบร้อย

วงเครื่องสาย อาจมีได้ทั้งรุกเร้า รวดเร็ว และไพเราะนุ่มนวล

ดังนั้นขณะที่ฟังอะไรบรรเลงก็ฟังโดยทำใจให้แนบไปตามลักษณะของวง

ชนิดนั้น ๆ

การฟังเพลง สิ่งสำคัญอยู่ที่ท่านเอง เครื่องดนตรีที่บรรเลงทุก ๆ อย่างย่อม
มีท่านเองของตัว จะต้องฟังดูว่า เครื่องดนตรีทุกอย่างนั้น คำเนิ่นท่านเองสอดคล้อง
กลมเกลียวกันดีหรือไม่ และต่างทำถูกตามหน้าที่หรือไม่ เมื่อสังเกตการบรรเลงอย่าง
นั้นแล้ว จึงทำอารมณ์ให้แนบไปตามอารมณ์ของเพลง เพราะท่านเองเพลงย่อมแสดง
อารมณ์โศก รัก รื่นเริง หรือซบถลอมให้เฟลิดเฟลิด ทั้งนี้จะต้องสังเกตด้วยเสียง
ของท่านเองที่มาสู่อารมณ์เรากด้วย ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเมื่อฟังเพลงในอารมณ์ใด ก็ตั้งใจ
ฟังไปในอารมณ์นั้นก็จะได้ฟังไพเราะจากการฟังได้อย่างแท้จริง

การบรรเลงดนตรีไทยประกอบการงาน

การที่จะมีคนตรีบรรเลงประกอบในงานที่จะจัดให้ขึ้นนั้น ก็ควรจะยึดถือ
แบบแผนที่สมัยโบราณได้เคยใช้กันมาจนเป็นประเพณีไปแล้วคือ

งานที่มีพระสงฆ์สวดมนต์และฉันอาหาร เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญ
วันเกิดหรืองานที่ต้องการให้ผู้นร่วมอนุโมทนา เช่น งานบวชพระ งานทอดกฐิน
ทอดผ้าป่า เป็นต้น ควรใช้วงปี่พาทย์ จะเป็นวงปี่พาทย์เครื่องห้า เครื่องคู่ หรือเครื่อง
ใหญ่ ก็แล้วแต่เห็นสมควร

งานแต่งงาน หรือที่เรียกว่างานมงคลสมรส ควรใช้วงมโหรีหรือวงเครื่อง
สาย

งานศพ ถ้าจะใช้ดนตรีไทย ควรใช้วงปี่พาทย์นางหงส์ แต่สมัยปัจจุบันนี้
มักจะใช้วงปี่พาทย์มอญ (นอกเครื่องดนตรีไทย)

งานพิเศษที่จัดขึ้นเฉพาะครั้งคราว เช่น รับแขกผู้มีเกียรติ ชุมนุมเพื่อ
กิจการหรือสมาคม อาจใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม หรือมโหรี หรือเครื่องสาย ก็ได้ทั้งนั้น
แล้วแต่เจ้าของงานจะพอใจ แต่ก็เป็นการบรรเลงประกอบการแสดง เช่น โขน
ละคร ระบุว่า ก็จะต้องใช้วงปี่พาทย์¹

¹มนตรี ตราโมท, "ดนตรีไทย" สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 1
ชุดพิเศษ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) หน้า
261-266.

ประวัติผู้เขียน

นายสงบศึก ธรรมวิหาร เกิดเมื่อวันที่ 24 มกราคม พุทธศักราช 2484 ที่บ้านพักกรมทหาร ท่าช้างวังหลวง พระบรมมหาราชวัง พระนคร ศึกษาในระดับชั้นมูล และประถมศึกษาที่โรงเรียนสาธุการ หัวหิน โรงเรียนสุริยวงศ์ โรงเรียนวรวิทย์วิทยา สำเร็จนาฏศิลป์ชั้นต้น, ชั้นกลางและชั้นสูงจากโรงเรียนนาฏศิลป์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีการศึกษามัธยมศึกษา จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร) เมื่อ พ.ศ. 2516 เข้าศึกษาในระดับปริญญาโทมัธยมศึกษา สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2529

เริ่มเข้ารับราชการตำแหน่งศิลปินสำรอง แผนกโรงเรียนนาฏศิลป์ กองการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อ พ.ศ. 2499 และได้เป็นศิลปินจตุราแผนกดุริยางค์ไทย ในปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ได้ตำแหน่งครุตรี ครูโท แผนกโรงเรียนนาฏศิลป์ และอาจารย์โท วิทยาลัยนาฏศิลป์ กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ และได้ตำแหน่งอาจารย์ 1 อาจารย์ 2 ถึงปี พ.ศ. 2524 ได้พ้นจากตำแหน่งจากกรมศิลปากร รับโอนมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ที่ภาควิชาสารัตถศึกษา สาขาคณตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนถึงปัจจุบัน

เป็นอาจารย์สอนพิเศษนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ เคยได้เดินทางไปต่างประเทศตามโครงการต่าง ๆ ในการเผยแพร่ดนตรีไทย เช่น ประเทศสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น มาเลเซีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศสหรัฐอเมริกา

